

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1875. Andra Kammaren. N:o 46.

Onsdagen den 5 Maj.

Kl. 10 f. m.

§ 1.

Justerades de i Kammarens sammanträden den 28 nästlidne April förda protokoll äfvensom protokollsutdrag för gårdagens sammanträde.

§ 2.

Herr Talmannen tillkännagaf, att ordet blifvit begärdt af

Chefen för Kongl. Civildepartementet Herr Statsrådet Bergström, som nu anförde: Jag har begärdt ordet för att göra Kam-

*Yttranden i
anledning af
Kongl. propo-
sitionen ang.
Norra stam-
banan.*

maren följande meddelande. Uti det utdrag af statsrådsprotokollet öfver civilärenden för den 27 sistlidne April, hvilket åtföljer Kongl. Maj:ts nådiga proposition n:o 42, angående fastställande af sträckning för vissa delar af beslutade jernbanorna från Storvik till riksgränsen mot Norge, och som innehåller mitt underdåniga anförande i ämnet, förekommer på sidan 11 en jemförelse emellan kostnaden för utförande af det af Styrelsen öfver statens jernvägsbyggnader förordade system, å ena sidan, och kostnaden för byggandet af det utaf åtskillige riksdagsmän från Norrland förordade jernvägs-system, å andra sidan. Enligt denna jemförelse skulle detta senare system komma att kosta 36,759,000 kronor eller 6,173,000 kronor mera än det förra.

Det uppgifna beloppet 36,759,000 kronor utgör den *verkliga* kostnaden för anläggningen af det af norrlandsrepresentanterne förordade jernvägs-systemet, d. v. s. linierna Storvik—Hybo—Johannesfors—Torpshammar—Håsjö—Dusnäs-viken—Östersund—Näskott och riksgränsen. Men jemförelsen är i så måtto haltande, att mot sistberörda kostnadsbelopp uppstälts icke, såsom rätteligen bort ske, *verkliga* kostnaden för utförande af det utaf Jernvägsbyggnadsstyrelsen förordade jernvägs-system eller 31,486,000 kronor, utan det belopp, hvartill, efter afdrag af det utaf Jemtlands läns landsting utfästa bidrag, 900,000 kronor, *statens utgift* för ut-

Andra Kammarens Prot. 1875. N:o 46.

Yttranden i förändring af samma system uppgår, eller 30,586,000 kronor. Den rätta skillnaden mellan de båda jemförda systemens verkliga anläggningskostnad utgör således icke 6,173,000 kronor, utan endast 5,273,000 kronor.

*Yttranden i
anledning af
Kongl. propo-
sitionen ang.
Norra stam-
banan.
(Forts.)*

Jag har i bref till Stats-Utskottets ordförande fäst uppmärksamheten å den felaktighet i den anställda jemförelsen, som sålunda förelupit, och tillika anhållit, att Stats-Utskottet i det betänkande som det komme att afgifva öfver Kongl. Maj:ts proposition, måtte omförmäla densamma. Vid sådant förhållande, och då Kammaren genom Stats-Utskottets betänkande säkerligen erhåller kännedom om hvad jag nu meddelat, kunde det måhända synas öfverflödigt, att jag nu tagit till ordet för att tillkännagifva detta; men då jag har mig bekant, att Herr P. Staaff, hvilken icke var i tillfälle att med något yttrande beledsaga den Kongl. propositionen då den sistlidne måndag remitterades till Stats-Utskottet, nu begärt ordet, så har jag ansett mig böra göra Kammaren detta meddelande.

Herr Pehr Staaff: Jag hade verkligen icke ämnat att nu särskildt omförmäla det af Herr Statsrådet och Chefen för Kongl. Civildepartementet omnämnda besynnerliga förfarande, hvarigenom östra alternativet fått sig på halsen en förhöjd byggnadskostnad 900,000 kronor mot de begge vestliga. Jag hade tänkt att sedermera tala derom, men kan ej underlåta att uttrycka min förvåning deröfver hurusom, på sätt Herr Statsrådet yttrat, det nu har kunnat hända att från byggnadskostnaden för Jernvägsbyggnadsstyrelsens vestra alternativ afdragits ett belopp af 900,000 kronor, utgörande Jemtlands läns landstings bidrag. Misstag synes icke vara rätta namnet på byggnadsstyrelsens förfarande. Jag frågar då: hvilken rättighet finnes väl att frändraga dessa 900,000 kronor? Är det meningen att Jemtlands läns landsting skall kunna undandraga sig utgörande af detta bidrag, om östra linien eller någon annan riktning af tvärbanan antages? Om det icke skulle vara Jemtlands läns landstings ovilkorliga skyldighet att i hvad fall som helst utbetala detta bidrag, då anser jag, att Jemtlands läns landsting har ett prerogativ, som vore i högsta måtto vådligt, och man skulle verkligen kunna säga, att Jemtlands läns landsting i så fall gjort med staten ett utomordentligt fördelaktigt köp. Jag skulle vilja i förbigående nämna, att det icke är underligt, att denna särskilda förkärlek för den s. k. vestra riktningen framlyser i byggnadsstyrelsens utlåtande, ty byggnadsstyrelsen har lefvat och lefvat in sig i den stora föreställningen, att någon annan väg än den vestra icke är eller kan blifva gällande för norra stambanan. Jag har ett faktiskt bevis deri, att styrelsen å sidan 3 i sitt utlåtande rent af kallar vägen mellan Hybo i Helsingland och Aspås-näset eller Krokomb i Jemtland, norra stambanan. Jag har för min del icke vetat annat, än att norra stambanan till sin riktning icke varit vidare bestämd, än att den skall gå från Hybo till den s. k. tvärbanan. Men då chefen för byggnadsstyrelsen säger, att "undersökningarne kunnat inskränkas till de linier,

hvilka egentligen afse utredningen af frågan om den fördelaktigaste sträckningen af norra stambanan emellan Hybo i Helsingland och Aspås-näset eller Krokomb i Jemtland*, så har styrelsen naturligtvis på förhand angifvit ändpunkterna och afgjort att norra stambanan skall gå åt Aspås-näset, fastän denna sträckning icke är fördelaktig utan rent af skadlig för Norrland, och att styrelsen då är obenägen för en annan sträckning låter sig lätt förklaras. Och detta kan jag icke finna vara annat än en omständighet, som verkar i högsta måtto skadligt för en lugn och opartisk pröfning af de särskilda linierna och nedslående på alla dem, som fått sitt öde i mer eller mindre mån lagdt i denna byggnadsstyrelsens af förut fattade idéer bundna hand.

*Yttranden i
anledning af
Kongl. propo-
sitionen ang.
Norra stam-
banan.
(Forts.)*

Vidare ber jag att, äfven i förbigående, få göra ännu en anmärkning, och det är att, då Riksdagen, såsom i Jernvägsbyggnadsstyrelsens underdåniga utlåtande omförmäles, beslutat byggande af en jernväg till fortsättning af norra stambanan till lämplig punkt på sträckningen emellan Sundsvall och riksgränsen, så har Riksdagen icke rimligtvis med "lämplig punkt" kunnat mena den, der banan kunde gå öfver Ljunga elf, ty det faller af sig sjelft utan en sådan fingervisning, att Jernvägsbyggnadsstyrelsen icke skall föra banan till en för elfvens öfvergående olämplig punkt, utan orden "lämplig punkt" stå uppenbarligen i Riksdagens skrifvelse inryckta i den anda och mening, att stambanan skulle skära tvärbanan på en punkt, som gjorde framtida fortsättningen möjlig i en riktning lämplig för norra stambanan och för dess egenskap af stambana. Vore det icke så, vill jag icke gifva mycket för en sådan föreskrift. En stambana, som från första stunden af byggnadsstyrelsen drages under förutsättning att träffa en på förhand bestämd punkt på en af styrelsen egenmäktigt bestämd stambana, utan afseende på denna sträcknings lämplighet för dess egenskap af stambana, en sådan stambana är icke mycket värd. Beklagligen visar det sig, att i detta fall banan blifvit från Hybo dragen i mot stambanans intresse fiendtlig sträckning, ty denna hade i sådant afseende bort dragas i nordostlig, i stället för, såsom nu föreslagits, i nordvestlig riktning. Detta är också att fästa afseende vid, så mycket hellre som Jernvägsbyggnadsstyrelsen på ett annat ställe säger, att en stambanas uppgift icke är att göra en krok för att uppfånga trafiken. Om detta, hvad jag dock bestrider, är sant, så är det ännu sannare, att stambanan ej heller bör göra en afvikelse från dess naturliga riktning för att slippa fånga trafik! Detta är verkligen någonting, som är ganska betecknande, då väl hvar och en, som ser och tänker rätt, måste medgifva, att, om en stambana för Norrland skall byggas, den icke bör gå i nordvestlig riktning mot Norge.

Min mening har icke varit att ingå i någon fullständig granskning; detta kommer nog Stats-Utskottet att göra, men det är några omständigheter, som jag omöjligen kan undgå att omnämna, emedan de allt för mycket inverka på bedömandet af saken i sin helhet.

Jernvägsbyggnadsstyrelsens faktiska uppgifter, som blifvit af

Utranden i
anledning af
Kongl. propo-
sitionen ang.
Norra stan-
banan.
(Forts.)

Herr Statsrådet och Chefen för Civildepartementet godkända, enär han särskildt åberopat dem, återfinnes i Stats-Utskottets underdåniga utlåtande sidd. 13—19, och jag vågar påstå, att bland dessa nästan hvarje punkt är oriktig. Det finnes naturligtvis mycket i detta afseende, som kan vara svårt att bevisa, men jag tror mig nästan kunna gå i land med att visa, att de allra flesta uppgifterna äro oriktiga, lika som ock de lösa antaganden som Jernvägsbyggnadsstyrelsen gjort.

I sådant afseende ber jag nu först att få gå till sidan 17 i utlåtandet. Der förekommer strax i början ett yttrande om bergverksrörelsen i vestra Helsingland, så lydande:

“Jerntillverkningen inom området är således ganska obetydlig, och orsaken härtill anser styrelsen snarare böra sökas i det förhållande, att skogstillgångarne med större fördel kunna på annat sätt realiseras än för jerntillverkning, än i bristande kommunikationer, alldenstund flera i detta senare afseende mera vanlottade verk finnas med vida större produktion inom andra delar af landet“.

Att Herr Chefen för Civildepartementet fäst afseende vid sin underordnade styrelses utlåtande, finner jag ganska förklarligt, men deremot kan jag *icke* förklara, att styrelsen kunnat framkasta ett sådant antagande, som, enär det framkommit från en offentlig myndighet, ovilkorligen måste bibringa hvar och en, som läser och hör detsamma den öfvertygelsen, att det såsom af embetsman afgifvet borde vara säkert och tillförlitligt. Men detta antagande saknar all grund, och för att styrka detta påstående, ber jag att få åberopa intyg af personer, hvilkas trovärdighet är höjd öfver allt tvifvel, och hvilkas tillförlitlighet bör vara lika stor som deras, från hvilka byggnadsstyrelsen inhemtat sina upplysningar.

Det ena intyget är från Friherre Gustaf Tamm, som för några år sedan var ledamot af denna Kammare. Jag tror icke, att någon bör kunna betvifla detsamma, så mycket hellre som, om det låge inom mitt verksamhetsområde såsom domare att bekräfta de förhållanden som deri omförmälas, jag icke ett ögonblick skulle tveka att göra det.

Så har jag här ett annat intyg från Bruksförvaltaren Högberg, som varit bosatt der på orten omkring 30 år och som är en fullt trovärdig person; han torde jemväl vara känd af en eller annan bland Herrarne. Han intygar detsamma, som Friherre Tamm, fastän mera bestämdt, men jag skall icke trötta med att läsa upp detta intyg. Enahanda förhållande, som Friherre Tamm uppgaf, eger jemväl rum med Strömsverkens bruksegendom, derom jag äfven bilägger ett intyg. Jag kan betyga, att dessa uppgifter äro sanna, ty jag vet bestämdt, att dessa bruksegare icke användt sina skogar på ett sätt, som kunnat i någon mån skada deras jerntillverkning.

Vidare har Jernvägsbyggnadsstyrelsen vid beräkningen af befolkningens antal inom tvärbanerayonerna på ena stället inberäknat, men på det andra *icke* inberäknat befolkningen inom den öfre rayonen eller Jemtland. Då Jernvägsbyggnadsstyrelsen kom-

mer uppåt Jemtland, så inräknar den i det östra men utesluter från det västra det område eller de socknar, som af begge alternativen hafva samma intresse. Det kunna Herrarne se, om Herrarne granska kartorna, och resultatet häraf blir, att många tusende personer blifva från beräkningen till västra alternativet obehörigen uteslutna; detta beror på huru man anser. I öfrigt blir förhållandet helt annorlunda, om man jemför linierna i *deras helhet* med hvarandra, det vill säga nedanom Medelpads södra gräns mot Helsingland, ty då får man för den östra linien 29,000, men för den västra endast 770 invånare mera. Byggnadsstyrelsens sätt att beräkna är en metod, som jag icke kan godkänna, och desto oriktigare, som man alltid bör komma i håg, att hvad Jernvägsbyggnadsstyrelsen säger, om också grundlöst, i allmänhet har vitsord, emedan det är en offentlig myndighets utlåtande. Sålunda anser jag det icke vara riktigt att göra upp beräkningar på detta sätt. Det är ännu en sak, som jag skulle vilja nämna, men jag vill icke trötta Herrarne med en alltför vidlyftig framställning och dessutom skall jag bringa densamma i dagen på annat sätt; blott så mycket vill jag säga, att då Byggnadsstyrelsen uppger såsom skäl mot östra alternativet att genom bifall dertill skulle Ljusdals och Färila bördiga socknar afägsnas från banan, sådant är ett sanningslöst påstående. En blick på kartan visar att så väl Ljusdals som Färila socknar tillgodoses af begge riktningarnes rayoner i lika mån. I sammanhang härmed vill jag nämna något om Jernvägsbyggnadsstyrelsens uppgifter angående folkmängdens tillväxt i Ljusdals, Färila, Delsbo och Bjuråkers socknar. Enligt de upplysningar, som jag erhållit från Generallandtmäterikontoret, har Delsbo i 30 år varit under laga skifte, och de af Herrarne, som känna till förhållandena, kunna inse, hvilket menligt inflytande ett stort skifte, som pågått i 30 år, skall hafva på folkmängdens tillväxt inom ett skifteslag af ej mindre än 144 mantal. Bjuråkers socken står jemväl under skifte, som pågått nu i mer än 20 år.

Mitt yrkande i saken är, att jag vördsamligen tillstyrker Stats-Utskottet hos Riksdagen föreslå att antaga östra riktningen af tvärbanan från sjön Leringen till Håsjö och Dusanäsviken samt direkte till Krokom med bibana till Östersund, men lemna frågan om riktningen från sjön Leringen till Hybo beroende till nästa riksdag på ytterligare undersökningar rörande möjligheten af fortsättningen å de nedanom Leringen sig sträckande olika alternativen.

Slutligen ber jag att till Herr Civilministern få framställa en fråga, som torde af honom besvaras. Denna fråga är, huruvida icke ett exemplar af den utaf Löjtnanten vid Väg- och Vattenbyggnadscorpsen Amundsson upprättade karta med dertill hörande utlåtande blifvit till honom af mig aflemnadt.

De åberopade handlingarne äfvensom öfriga erforderliga sådana torde jag få direkte till Stats-Utskottet öfverlemna.

Herr Hæggeström: Herr Talman! Mine Herrar! Äfven un-

*Yttranden i
anledning af
Kongl. propo-
sitionen ang.
Norra stam-
banan.
(Forts.)*

*Yttranden i
anledning af
Kongl. propo-
sitionen ang.
Norra stam-
banan.
(Forts.)*

der lyckligaste förutsättning, att den omtvistade delen af norra stambanan år 1880 skulle blifvit dragen upp till Håsjö, är jag likväl nog lycklig eller rättare sagdt olycklig att befinna mig på 25 mils afstånd från jernvägen och kan således icke gerna anses vara i detta nu så intresserad af frågan, att mitt omdöme deraf på något sätt förvillas. Tillika med många andra norrländingar — efter hvad jag vill erinra mig voro vi ett tjugotal — ingick jag den 17 sistlidne Februari med en petition till Kongl. Maj:t och anhöll, att den norrländska banan icke skulle förryckas ur sin naturliga och för landet fördelaktigaste riktning, utan att den måtte byggas efter det östliga alternativet, hvilket måste vara det bästa för att uppfånga trafiken, då alla flodsystemen gå från vester till öster. Sedermera hafva vi erhållit en Kongl. proposition, som framlägger två alternativa förslag såväl i afseende å stambanans riktning som i afseende å tvärbanan. För min del är jag benägen att ingå på det senare eller det östligare alternativet, dock med någon afvikelse i afseende å tvärbanans riktning, hvilken jag vill hafva dragen från Håsjö öfver Dusnäs-viken direkt till Näskott utan att beröra Östersund, emedan jag anser det vara oriktigt att till förmån allenast för en så liten stad som Östersund belasta all trafik till och från Norge med en banbit, som är 32,000 fot längre, och dessutom emellan Östersund och Dusnäs-viken förekommas våra stigningar af 1:60, på en längd af 1 mil 6,600 fot, hvadan jag ej kan anse lämpligt, att trafiken från norr eller vester besväras af en så tung bana, då den kan gå direkt från Näskott eller Krokomb till Dusnäs-viken, på hvilken bandel trafiken är mera lätt, och då Östersund mycket väl kan tillgodoses genom en bibana till Krokomb eller Näskott. Jag medgifver visserligen att denna bibana också företer svåra terrängförhållanden och att följaktligen driftkostnaden blir ganska dyr, men detta blir Östersunds ensak, ty denna bana kommer naturligtvis uteslutande att trafikeras af gods på denna stad. Jernvägsstyrelsens uppgifter och Kongl. Maj:ts derpå grundade nådiga proposition äro dock i viss mån egendomliga, emedan de olika alternativen i afseende å uppgifterna å stigningar och kurvor ej blifvit i deras helhet jemförda med hvarandra utan endast beträffande lösryckta delar deraf, hvarigenom man kommit till betydliga och afskräckande siffror. Man har sålunda t. ex. anfört, att vägen mellan Vålje och Torpshammar, enligt det östra förslaget skulle medföra stora svårigheter, emedan på hela vägsträckan, som emellan dessa båda ställen utgör 6 mil 31,000 fot, på öfver hälften, eller 3 mil 14,000 fot, uppgår lutningen till 1:60, men jag tror att, om man jemför båda förslagen i *deras hela utsträckning* med hvarandra, så skall man ovilkorligen finna, att det östra förslaget har företräde, och om man undantager sträckan mellan Hybo och Vålje, som, enligt den Kongl. propositionen är oomtvistad, så visar sig, att den så högt beprisade sträckan Vålje—Ånge—Östersund—Näskott, tillsammans 27 mil 8,100 fot, på ej mindre än 5 mil 3,210 fot har lutning af 1:60, hvaremot den östra sträckningen Vålje—Torpshammar—Håsjö—Dusnäs-viken—Näskott (jag undantager, såsom jag förut angifvit, Östersund från

beräkningen), tillsammans 24 mil 9,000 fot, på 5 mil 10,300 fot har en lutning af 1:60. Herrarne kunna sjelfva öfvertyga sig om, att jag summerat riktigt, genom att kontrollera uppgifterna med tillhjälp af den vid jernvägsstyrelsens betänkande fogade tabellen N:o 1. Genom denna jämförelse finner man, att det östra förslaget på 7,000 fot har större lutning än det vestra, att således förhållandet gestaltar sig helt annorlunda, då man jemför *hela* bansträckorna, i stället för att endast uteslutande fästa sig vid bansträckningen mellan Välje—Torpshammar, der svårigheterna äro störst på hela linien af det östra förslaget, som erbjuder den stora fördelen att vara mer än 3 mil kortare. Men är nu det vestra förslaget i afseende å lutningen 1:60 i ringa mån fördelaktigare, så står det östra långt före i afseende å lutningen 1:61—1:79, ty då enligt det förra förslaget 2 mil 8,380 fot har denna lutning, är detta enligt senare beräkningen endast fallet med 1 mil 16,700 fot, och deri tror jag en väsentlig skilnad ligger.

Yttranden i anledning af Kongl. propositionen ang. Norra stambanan.
(Forts.)

Dertill kommer, att det östra alternativet har öfver två mil och 26,450 fot längre bana rent horisontel än det beprisade vestra. Jag tror detta också betyder något, när man talar om anläggningskostnaden och slitningen af rörelsematerielen. Detta i afseende å lutningsförhållandena. Dessutom gäller det ju här att bygga en *Norrländsk stambana* och icke att skaffa oss tvänne mellanriksbanor. Låt vara, att man ginge in på Kongl. Maj:ts förslag att draga banan från Torpshammar vesterut; men att detta skulle hafva skett under den förutsättning, att Riksdagen skulle medgifva, att denna bana finge dragas "huru långt som helst vesterut", det torde vara att gifva en väl vidsträckt tydning åt Riksdagens skrifvelse. Låt oss likväl antaga, att banan finge gå fortfarande vesterut, så kunde den väl rimligtvis icke sträckas längre åt vester än till Ånge, der den borde stanna och gå vidare norrut. Emellertid har man icke ifrågasatt linien Ånge—Håsjö. Utan efter att hafva dragit banan från Torpshammar till Ånge, säga Kongl. Maj:t och byggnadsstyrelsen, att nu gå vi vidare åt nordvest till Gällö, och sedan derifrån åt öster, eller från Gällö till Håsjö. Detta är verkliga ganska egendomligt.

Det ser nästan ut, som om de mellanriksbanor, vi redan hafva, icke skulle kunna som sig bör tillgodose Norges intressen, eftersom man nu tyckes vilja hafva en till ifrån Stockholm på Throndhjem. Vore det ändock icke skäl, att vi först gjorde norra stambanan färdig och sedan tänkte på ytterligare mellanriksbanor, om råd och lägenhet sådant medgäfve?

Mycket mera vore naturligtvis att säga om denna för Norrlands framtid och välfärd högvigtiga angelägenhet. Jag vågar emellertid icke längre upptaga Herrarnes tid, utan har endast velat till belysning framhålla de viktigaste punkterna af båda alternativen. För öfrigt inskränker jag mig till att yrka, att Stats-Utskottet — något som jag äfven hoppas — må noggrant skärskåda saken och väga båda alternativen emot hvarandra och se till hvad som bör göras. Jag förmodar att Utskottet kommer att besluta sig för alternativet Välje—Torpshammar—Håsjö, men med

Yttranden i
anledning af
Kongl. propo-
sitionen ang.
Norra stam-
banan.
(Forts.)

den afvikelse från Kongl. Maj:ts förslag, att banan må gå från Håsjö öfver Dusbäsviken och Näskott åt Norge, och icke öfver Östersund, hvilket blefve 32,000 fot längre.

Herr Nils Larson i Tullus: Jag skall börja med att uttrycka samma önskan som den, hvarmed den nästföregående talaren slutade sitt anförande, och som var, att Stats-Utskottet, på hvars pröfning frågans utgång i första rummet beror, måtte taga i noggrannt öfvervägande alla de omständigheter, som böra inverka på beslutet i fråga om hvilkendera sträckningen den norrländska statsbanan skall erhålla. Men då det är Stats-Utskottet, som i första hand skall behandla frågan, tror jag också det icke vara skäl att, såsom nämnde talare gjorde, här söka ingå i några detaljer, utan mera hålla sig till sjelfva hufvudsaken. Ty om man skulle, i likhet med samma talare, här gifva sig in på att citera och sammanställa en mängd siffertal ur Jernvägsbyggnadsstyrelsens utlåtande, torde dock dermed ingenting vid detta tillfälle vinnas. Kammarens ledamöter kunna omöjligen följa med en sådan gruppering af siffror, som dervid komme att göras, och Stats-Utskottet har icke behof af någon sådan siffergruppering, gjord i Kammaren. Utskottet har att hemta alla dessa siffror dels ur jernvägsbyggnadsstyrelsens utlåtande och dels ur Chefens för Civildepartementet underdåniga anförande till statsrådsprotokollet, hvilket finnes bifogadt Kongl. Maj:ts i ämnet afgifna proposition.

Hvad deremot det mera hufvudsakliga beträffar, så får jag säga, att jag är ganska lugn, sedan jag nu hört den förste talarens, jag menar representantens för Hudiksvall yttrande, som varit bebådadt i flera dagar, och hvilket man har antagit skulle komma att blifva ett mycket rysligt anfall mot vederbörande. Anfallet har också försökts, och det är just om det, som jag skall be att få säga några ord.

Den ärade representanten för Hudiksvall nämnde, att det skulle framgå af Jernvägsbyggnadsstyrelsens utlåtande, att styrelsen skulle hafva någon särskild förkärlek för den af densamma förordade vestra sträckningen. Må då hvar och en noggrant genomläsa styrelsens utlåtande och efter detta noggranna genomläsande fälla sin dom, huruvida det med skäl kan sägas, hvad som antagligen skulle ligga i nämnde talares yttrande, eller att Jernvägsbyggnadsstyrelsen skulle för den af densamma tillstyrkta sträckningen hafva haft någon *annan* förkärlek än den, som dikteras af förhållanden i afseende å afstånd och kostnader, lutningsförhållanden, krökningsförhållanden med mera sådant, som på en jernbanas sträckning mer eller mindre måste inverka. För min del vågar jag taga för alldeles afgjort, att det icke kan hafva varit något annat än *dessa* förhållanden, som bestämt Jernvägsbyggnadsstyrelsens mening. Men om man nu skulle vilja förutsätta att någon partiskhet vid sakens bedömande på något håll kunde förefinnas, ber jag att få hemställa till Herrarne, hvilket som med större sannolikhet kan antagas, antingen att Jernvägsbyggnadsstyrelsen, som är skild från alla ortintressen deruppe, eller repre-

sentanterne för de särskilda orter, der det är fråga om att stambanan skall gå fram, kunna sägas hafva något särskildt intresse i afseende å de särskilda förmåner för de särskilda orterna, som banans framdragande i den ena eller andra sträckningen skulle medföra; hvilket, säger jag, är sannolikare, antingen att denna styrelse eller innevånarne i dessa orter kunna hafva något sådant enskildt intresse, som mer eller mindre omedvetet kan föra till partiskhet vid frågans bedömande? Om jag för min del skulle gifva ett svar på denna fråga, så måste det nödvändigt blifva, att det är större anledning att förmoda, att innevånarne i dessa orter skulle vara partiske, än att en långt derifrån stående offentlig styrelse skulle kunna vara det.

*Yttranden i
anledning af
Kongl. propo-
sitionen ang.
Norra stam-
banan.
(Forts.)*

Hvad beträffar lämpligheten af den ifrågavarande banan, såsom norrländsk stambana, derom Herr Staaff yttrade något, skall jag icke, då jag förut förklarar, att jag icke vid detta tillfälle ville fördjupa mig i några detaljer, närmare inlåta mig på bedömandet deraf, utan helt enkelt inskränka mig till att i minnet återkalla, hvad som af de officiella handlingarne tydligen framgår, eller att alla de förhållanden, som torde inverka på bestämmandet af banans sträckning, der blifvit upptagna till noggrant skärskådande, icke allenast de, som afse den ginaste förbindelsen med t. ex. hufvudstaden och äfven med Throndhjem, utan äfven de afståndsförhållanden, som afse förbindelsen mellan Norrland och södra Sverige.

Angående jernbruken i norra Helsingland, eller just den trakt, för hvilken den nämnde talaren är representant, förekomma stycken i Jernvägsbyggnadsstyrelsens utlåtande, som han uppläste, och hvaraf framgick, att jernstillverkningen vid dessa bruk är särdeles obetydlig, samt att det kunde antagas såsom troligt, att orsaken dertill snarare låge deruti, att bruksskogarne, likasom i allmänhet skogarne deromkring, med större fördel kunna användas genom att förvandlas i bjelkar och sågplankor, än genom att förvandlas i kol, som för bruksrörelsens drifvande är behöfligt, att, säger jag, orsaken till den aftagande jernproduktionen i denna trakt snarare vore att söka uti nämnda omständighet, än deruti, att bruken skulle hafva svåra kommunikationer. Mot detta Jernvägsbyggnadsstyrelsens yttrande, har Herr Staaff presterat åtskilliga yttranden, afgifna af enskilda personer der uppfifrån. Jag skall icke tillåta mig att säga, att dessa yttranden äro oriktiga; jag vill blott säga, hvad som ligger mycket nära till hands att antaga, eller att det ju kan hända, att de personer, som afgifvit dessa yttranden, af hvilka dock endast ett till innehållet blifvit för Kammaren bekantgjordt, äro delegare i eller möjligen helt och hållet egare till det ena eller det andra af dessa bruk, hvarom här är fråga. Och jag hemställer då, huruvida det kan vara skäl att vid frågans afgörande fästa större förtroende till dessa personers yttranden än till det utlåtande, som Jernvägsbyggnadsstyrelsen afgifvit.

Det är ett faktum, som icke ens dessa enskilda personer förnekat, att jernvägsrörelsen vid dessa bruk är obetydlig, ett faktum, att deras tillverkning förr varit större än för närvarande,

Yttranden i
anledning af
Kongl. propo-
sitionen ang.
Norra stam-
banan.
(Forts.)

och likaledes ett faktum, att deras kommunikationer icke varit bättre förr än nu, utan tvärtom sämre, eftersom nu finnes åtminstone ett stycke jernväg på denna trakt, nemligen mellan Dellsjöarne och Hudiksvall, hvilken bana förut icke fans. I öfrigt, eftersom talet nu kommit in på dessa jernverk, ber jag få göra några erinringar med anledning af hvad som förekommer dels uti en till Kongl. Maj:t inlemnad petition i ämnet, dels uti en af en enskild representant inom denna Kammare till Stats-Utskottet aflemnad promemoria, i hvilka båda handlingar uppräknas till förmån för östra bansträckningen, såsom det i handlingarne heter, 21 stycken jern- och sågverk. Beträffande den del af dessa verk, som ligga vid Dellsjöarne, är om dem redan taladt i Jernvägsbyggnadsstyrelsens omförmälda utlåtande. En annan del af dem, af hvilka somliga äro rätt betydande, ligger vid den redan färdigbyggda Sundsvalls—Torpshammarsbanan; och för dessa, hvilka dels äro belägna invid, dels i närheten af denna bana, torde det icke vara af behovet påkalladt att anlägga ännu en jernväg åt det hållet. Dessa verk kunna således uteslutas ur räkningen, såsom liggande inom Medelpad, genom hvilket landskap sistnämnda bana går fram. Jag inskränker derföre mitt yttrande till de verk, som ligga vid sträckningen från Torpshammar till Östersund och hvilka skulle tillhöra det så kallade östra alternativet. Redan då jag i förutnämnda petition och promemoria såg dessa så kallade sågverk uppräknade såsom talande bevis och såsom mycket tynande i vägskaalen vid afgörandet af frågan om lämpligaste sträckningen af nu ifrågasatta jernvägen, föreföll mig detta, jag erkänner det, ganska besynnerligt, emedan jag, ehuru många af dessa verk äro belägna inom det distrikt, för hvilket jag är representant, likväl icke hade mig bekant att desamma vore af någon egentlig betydighet. Med anledning häraf ansåg jag mig emellertid tvungen antaga att inom distriktet, hvilket är ganska vidsträckt, kunde finnas omständigheter och förhållanden, om hvilka jag icke hade någon kännedom. Jag företog mig då en dag att genom granskning af bevillningstaxeringslängderna, som i Kammarätten äro förvarade, söka få reda på hvilken betydelse såsom industriela inrättningar dessa verk egentligen hafva, och jag ber nu att få redogöra för resultatet af mina forskningar i detta hänseende.

Fogerviks sågverk eges af Skönviks aktiebolag och är uppskattadt till 20,000 kronor fastighetsvärde. En sågställare der är uppskattad till 400 kronors inkomst, men för öfrigt förekommer i taxeringslängden intet, som häntyder på någon rörelse vid sågen.

Ljungå sågverk eges af samma bolag och är uppskattadt till 5,000 kronor fastighetsvärde. Rörelse finnes här ej taxerad.

Östanbäcks såg eges af handelsbolaget Häffner & Comp. i Sundsvall och är uppskattad till 11,000 kronor fastighetsvärde samt till 2,500 kronor inkomst af rörelse, och utgör derför bevilling med 25 kronor.

Sillre sågverk, som tillhör Wifsta varfs bolag, är taxerad till 30,000 kronor fastighetsvärde. En f. d. inspektor derstädes

är taxerad för 500 kronors inkomst af enskild tjänstebefattning, men intet synes häntyda på någon rörelse vid verket.

Boda sågverk tillhör äfven sistnämnda bolag och är uppskattadt till 6,000 kronor fastighetsvärde samt påfördt 4 kronor bevillning för rörelse. En f. d. sågställare på platsen är påförd 5 kronor bevillning och tvänne arbetare hvardera 1 krona.

Annedals såg eges af en person i Hernösand. För denna såg står i taxeringslängden antecknad det betydelsefulla ordet "värdelös."

Utanedes såg är uppskattad till 1,000 kronor fastighetsvärde.

Vidare omnämnes i petitionen och promemorian *Krokväg*, en bondby i Ragunda socken, i hvilken by Wifsta varfs bolag eger en hemmansdel, taxerad till 13,000 kronor. Annan fastighet än jordbruksfastighet finnes här ej taxerad. Ej heller är någon rörelse här taxerad i vidsträcktare mån, än att tre personer i byn äro påförde bevillning med 1 krona hvardera och en person med 4 kronor.

Alla dessa uppgifter äro hemtade från 1873 års bevillningstaxeringslängder.

Nu vet jag icke — och jag säger icke något, som jag icke vet — huruvida uppgifterna om dessa såg- och jernverk, som omnämnas i förutberörda handlingar, först varit i säcken, innan de kommo i påsen, eller med andra ord, om de först förekommit i petitionen och derifrån upptagits i promemorian, eller om det varit tvärtom, så att de först funnits i påsen och sedermera derur störtats i säcken.

I hvad fall som helst, måste jag bekänna, att jag icke anser dessa uppgifter, detta uppräknande af en mängd namn, just vara egnade att gifva ett synnerligen högt begrepp om opartiskheten å den sida, hvarifrån dessa meddelanden egt rum. Och det får jag säga: skola några anmärkningar göras mot de vederbörande, som haft denna sak om hand, icke böra de komma från den sidan, som låtit komma sig till last meddelandet af uppgifter, sådana som de, hvilka jag här tagit mig friheten att något litet belysa.

Jag skall vid detta tillfälle icke fördjupa mig vidare i saken; utan slutar jag med samma önskan, hvarmed jag började mitt anförande, och hvarmed äfven talaren näst före mig avslutade sitt yttrande, nemligen att i första rummet Stats-Utskottet och sedan hvarje ledamot inom hvardera Kammaren måtte, innan de fälla sitt utslag i frågan, noga begrunda sakförhållandena, sådana de äro i vederbörande myndigheters yttrande framlagda.

Herr Gumælius: Jag ämnar icke att yttra mig om sjelfva jernvägsfrågan. Att rörande densamma försöka kasta sig in mellan stridbare norrländingar vore detsamma som att störta sig framför ett sex-koppladt lokomotiv, det vore väl djerft. Deremot anhåller jag att få yttra några ord om sjelfva den öfverläggning, som nu eger rum.

Till en början förefaller det mig, som vore densamma så till vida icke alldeles behöflig, då de tre föregående talarne, eller

Yttranden i
anledning af
Kongl. propo-
sitionen ang.
Norra stam-
banan.
(Forts.)

Yttranden i
anledning af
Kongl. propo-
sitionen ang.
Norra stam-
banan.
(Forts.)

åtminstone två af dem, stält den uppmaning till Stats-Utskottet och Kamrarne att noga öfverväga den viktiga frågan, så att de icke måtte fälla sitt utslag deri obetänkt; det lära Utskott och Kammare göra deras bön förutan. Men öfverläggningen förefaller mig dessutom icke laglig; hvilken uppfattning jag stöder icke blott på Kammarens arbetsordning, utan jemväl på en annan liten bok, den jag håller i handen, nemligen grundlagen. Till stöd för mitt eget uppträdande åberopar jag då först § 52 Riksdagsordningen, som börjar med den bestämmelsen, att "vid Kamrarnes sammanträde eger hvarje dess ledamot rätt att till protokollet fritt tala och utlåta sig i alla frågor, som under öfverläggning komma, och om lagligheten af allt, som inom Kammaren sig tilldrager." Och som nu den ifrågavarande öfverläggningen uppstått, så anser jag mig berättigad att yttra mig om lagligheten af densamma.

Min uppfattning är då den, att det ärende, hvarom nu är fråga vid detta tillfälle, icke lagligen bort komma under öfverläggning inom Kammaren. Jag vördar naturligtvis den uppfattning hos Herr Talmannen, som vill medgifva den största möjliga frihet åt Kammarens ledamöter, och allra minst borde det tillkomma mig att uppträda mot ordets frihet. Men när den talare från Hudiksvall, som började denna diskussion, gjorde detta, ansåg jag honom icke vara i sin goda rätt. Jag sade, att *han* började öfverläggningen. Visserligen hade Herr Civilministern först ordet. Men enligt hvad jag hos Herr Talmannen inhemtat och enligt hvad nämnde Herr Departementschef här sjelf i sitt anförande förklarade, hade han begärt att få yttra sig först sedan han blifvit underrättad derom, att representanten från Hudiksvall anmält sig till erhållande af ordet. I annat fall hade ju Herr Civilministern icke ämnat uppträda vid detta tillfälle, enär hvad han här nu yttrat hufvudsakligen är detsamma, som han säger sig i skrifvelse redan hafva meddelat Stats-Utskottet. Jemväl har jag hos Herr Talmannen gjort mig underrättad derom, att den ärade Hudiksvallsrepresentanten icke före det nu ifrågavarande ärendets remiss till Stats-Utskottet förbehållit sig rättighet att vid något tillfälle efteråt få yttra sig om detsamma.

I Riksdagsordningens §§ 58 och 60 förekomma bestämmelser om huru det skall tillgå i fall sådant som detta. I 58 § Riksdagsordningen stadgas, att "när proposition eller motion första gången i Kammare förekommer, skall den, så framt ej Kammaren enhälligt densamma till Utskott förvisar, ligga på bordet till nästa sammanträde, då sådan hänvisning bör ske, derest o. s. v." Meningen med denna paragraf kan ej vara annan, än att Kammarens ledamöter skola hafva tillfälle att betänka sig till nästa plenum, för att då kunna, om så önskas, medsända propositionen eller motionen något yttrande till Utskottet eller, om de anse denna för vidlyftig, för att då åtminstone kunna söka förbehålla sig att vid ett kommande sammanträde få till Kammarens protokoll yttra sig i frågan och om en sådan anhållan inhemta Kammarens medgifvande eller afslag.

I 60 § Riksdagsordningen heter det: "Ej må något mål, deri öfverläggning egt rum, till slutligt afgörande företagas, förr än Kammarén på Talmannens hemställan förklarar öfverläggningen slutad; börande derefter proposition framställas." Då denna sistlidne Lördag inkomna Kongl. proposition två dagar senare, eller påföljande Måndag, skulle till Utskottet remitteras, har Herr Talmannen, i enlighet med detta stadgande och sedan öfverläggning vid remissen af propositionen egt rum, inhemtat Kammaréns mening, huruvida öfverläggningen skulle anses afslutad samt derå erhållit jakande svar, och derefter framställt proposition på remiss till Stats-Utskottet.

*Yttranden i
anledning af
Kongl. propo-
sitionen ang.
Norra stam-
banan.
(Forts.)*

Nu kan hända ett af två, antingen att den ärade representanten från Hudiksvall var närvarande här vid ärendets remitterande på Måndagen, eller icke. Var han här tillstädes, så hade han haft rätt, om han ej ville då yttra sig i frågan, att inhemta Kammaréns medgifvande att vid ett följande sammanträde få göra det; men det har han icke gjort. Var han åter *icke* närvarande, så hade han haft att ställa sig till efterrättelse stadgandet i 77 § Riksdagsordningen, som lyder sålunda: "Riksdagsman, som varit frånvarande, då något beslut fattats inom den Kammaré han tillhör, skall ega att derefter till protokollet anmäla, det han ej i berörda beslut deltagit, men icke hafva makt att tala å deras beslut, som dervid närvarit." Den nuvarande Herr Talmannen har icke mer än en gång tillämpat denna paragraf, det var mot mig, och jag anser, att Herr Talmannen dervid var uti sin goda rätt; här är i detta fall åter paragrafen tillämplig. Herr Staaff hade haft rätt att anmäla, det han ej var närvarande, då beslut om propositionens remitterande till Utskottet fattades, men han hade ej grundlagsenlig rätt att efter remissen vidare i ämnet tala förrän ärendet återkom från Stats-Utskottet.

För öfrigt kan jag ej rätt förstå, hvad de, som talat i denna sak, dermed afsett. Antingen tala de för Kammaréns ledamöter, eller för sina kommittenter, eller för Stats-Utskottet. Att tala för Kammaréns ledamöter är ganska olämpligt, emedan detta föranleder till svar och gendrifvanden; bättre är då att i "sammanbindningsbanan" fortsätta de föreläsningar i detta ämne, som nu en längre tid pågått, helst der finnes riklig tillgång på åskådningsmateriel, hvarigenom föredragen utan tvifvel skulle vara till större gagn. Tala Herrarne åter för kommittenterne, så vore det bättre, att i stället för att hålla *två* mattare föredrag, det ena nu och det andra då Utskottets betänkande inkommer, koncentrera sina krafter på *ett* starkare vid det senare tillfället. Tala de slutligen för Stats-Utskottet, måtte de ej hafva tagit i betraktande, att Kammaréns arbetsordning stadgar, att detta protokoll icke skall förrän om 7 dagar härefter justeras, hvadan deras nu afgifna yttranden först derefter kunna i behörigt skick öfverlemnas till Utskottet, som jag hoppas dessförinnan afgjort frågan. För öfrigt äro de ju icke betagna rättigheten att meddela Stats-Utskottets ledamöter enskildt de upplysningar, som kunna vara erforderliga för ett rätt

Yttranden i anledning af Kongl. propositionen ang. Norra stambanan. (Forts.)

bedömande af frågan; sådana upplysningar skall säkert Utskottet villigt och med tacksamhet emottaga.

Herr Staaff, som sjelf är domare, vet nog, att, om man efter tiden för rekommenderade brefs inlemning kommer till posten med ett bref, som innehåller viktiga fataliehandlingar, så har man biott två utvägar, antingen att icke alls skicka af brefvet, eller att låta det gå utan rekommendation och lägga det i breflådan. Här har han försummat tiden för att få sina viktiga papper till Stats-Utskottet befordrade med Kammarens post.

Jag hemställer, att den diskussion, som här pågår, och som, efter hvad jag erfarit, ännu torde vara långt ifrån sitt slut, då ytterligare talare låtit anteckna sig, icke måtte af Kammarerna remitteras till Stats-Utskottet.

Herrar *Berggren* och *Fröberg*, hvilka anmält sig att erhålla ordet, förklarade, då de af sådan anledning hvar efter annan nu uppropades, att de afstodo från att yttra sig i det förevarande ämnet.

Herr P. Staaff: Jag kan icke afstå från ordet, då jag blifvit så illa åtgången af den föregående ärade talaren. Han tyckes vilja taga mig till syndabock, derföre att Herr Talmannen en gång varit sträng mot honom; detta var likväl någonting, som jag icke kunde rå för.

Hvad beträffar den frågan, huruvida jag haft rätt att i denna sak yttra mig eller ej, så vill jag uppläsa 58 § Riksdags-ordningen till slutet. Der finnes stadgadt: "Hvarje ledamot eger i målet afgifva yttrande, hvilket jemväl till Utskottet öfverlemnas; *men ej må deraf remissen till Utskottet uppehållas.*" För öfrigt, om jag än fått ordet, utan att efter grundlagen vara dertill fullkomligt berättigad, så har jag likväl fått säga, hvad jag ville säga, hvilket alltid är en stor fordel.

Slutligen vill jag endast tillägga, att, då Herr Nils Larson i Tullus vill fränkänna intyg af enskilda personer allt vitsord, vore det äfven skäl att rifva bort åtskilliga blad ur styrelsens öfver statens jernvägsbyggnader betänkande, som just innehåller sådana intyg af Sundvall—Torps hammar jernvägsaktiebolag, som har ett stort intresse i denna frågas afgörande.

Herr Lyttkens: Jag förvånar mig högeligen öfver, att ett sådant yttrande, som det af Herr P. Staaff nyss uttalade: "vare sig det är med eller *mot* grundlagen, så har jag ändock fått tillfälle att säga hvad jag önskade," kunnat utgå ur en gammal domares mun. Hade han sagt, att han ej förstode grundlagen, hade det varit en annan sak. Men att såsom nu skett, vanhelgadesamma, det är ovärdigt, i synnerhet då det skett af en folkrepresentant. Jag kan derföre ej underlåta, att till protokollet anmäla min allvarliga protest emot att ett sådant yttrande fått inom Kammarerna afgifvas.

Herr Statsrådet Bergström: Det torde tillåtas mig att i korthet få besvara tvänne direkta frågor, hvilka Herr P. Staaff till mig framställt. I annat fall skulle jag ej hafva nu begärt ordet. Den *första* frågan var, om det af Jemtlands läns landting såsom bidrag till tvärbanans byggande anslagna belopp, 900,000 kronor, finge användas endast under förutsättning, att det *vestra* alternativet antoges. Så är icke förhållandet. Bidraget är vordet utfäst för hvilket alternativ som helst, utan annat förbehåll än att byggnadsarbetet å jernvägen från Storvik norrut och å tvärbanan ordnades så, att sistnämnda banas delar öster och vester om Storsjön dit framhunnit ungefärligen samtidigt och icke väsentligen senare, än den uppåt gående jernvägen från Storvik hunne tvärbanan mellan Sundsvall och Throindhjem. Den *andra* frågan innehöll, om jag erkänner, att Herr Staaff till mig öfverlemnade en plankarta jemte en profil öfver en jernvägssträckning Malungen--Vigge--Gålviken jemte utlåtande af Löjtnanten i Kongl. väg- och vattenbyggnads-corpsen Albert Amundsson.

Jag är lika villig som skyldig att erkänna detta. Men med afseende å syftningen af berörda fråga vill jag meddela följande upplysningar.

Uti en den 14 Augusti sistlidet år till Kongl. Maj:t ingifven skrift förmälde Gefleborgs läns jernvägskomiterade, deribland Herr Staaff, att de låtit undersöka en östligare riktning för jernvägen genom Helsingland från Hybo, hvilken jernvägsriktning, kallad linien B, sträckte sig genom Ljusdals, Delsbo, Bjuråkers och Bergsjö socknar förbi *Elfsund* i sistnämnda socken till sjön *Malungen* dersammastädes vid gränsen mot Medelpad och varit ämnad att vidare genom Medelpad uppdragas till någon punkt på tvärbanan vester om Valljom; men att de frånträdde anspråket, att linien B borde från Elfsund fortlöpa till sjön Malungen, samt anhölle, att från Elfsund eller annan der nedan belägen punkt på linien B måtte undersökas en vestligare sträckning genom Hassela socken till *Johannesfors*' jernbruk nära gränsen mellan Helsingland och Medelpad och vidare genom detta senare landskap till någon punkt å tvärbanan vid vestliga ändan af Stödesjön.

I öfverensstämmelse med denna anhållan undersöktes alltså linien Elfsund—Johannesfors—Stödesjön--Torpshammar. En blick på kartan visar, huru denna linie tager sig ut.

Uti en sedermera af förrbemälde jernvägskomiterade jemte flere andra norrländska representanter den 11 sistlidne Februari till Kongl. Maj:t ingifven petition klagas öfver mindre noggrann undersökning rörande de delar af östra linien i Helsingland och Medelpad, hvarest samma linie, enligt petitionärernes föreställning, skulle blifvit förlängd med lika långa som onödiga krökningar; samt åberopas ett intyg af kommissionslandtmätaren Bachman, af innehåll, att jernväg utan svårighet kunde framdragas till trakten vester om Stödesjön på sådant sätt, att banan leddes från Elfsund till Malungen och derifrån till Vigge, hvarifrån jernvägens sträckning till Stödesjön redan vore genom styrelsens öfver statens jernvägsbyggnader försorg undersökt.

*Utranden i
anledning af
Kongl. propo-
sitionen ang.
Norra stam-
banan.
(Forts.)*

Yttranden i
anledning af
Kongl. propo-
sitionen ang.
Norra Stam-
banan.
(Forts.)

Någon tid derefter fick jag i mitt hem besök af Herr Staaff, som dervid öfverlemnade öfvan omförmälda utlåtande och profil öfver sträckningen Malungen—Vigge—Gålviken. Jag uppfattade meningen med detta öfverlemnande icke annorlunda, än att Herr Staaff önskade lemna mig materialier att närmare begrunda den föreliggande frågan, innan den för Kongl. Maj:t föredrogs. Han yttrade intet ord, som antydde, att de öfverlemnade handlingarne skulle ingifvas till Civildepartementets expedition och sålunda vinna officiel behandling. De voro icke åtföljda af någon till Kongl. Maj:t eller Chefen för Civildepartementet stald skrift. Ehuru det icke är min sak, att i mitt hem omedelbart emottaga handlingar, ämnade att ingifvas till Civildepartementets expedition, utan, på sätt Herr Staaff mycket väl känner, sådana handlingar böra af vederbörande sjelfva inlemnas till registratorn i departementet, skulle jag med nöje gjort Herr Staaff den tjänsten att låta karta, profil och utlåtande komma registratorn till handa, om Herr Staaff, äfven på det mest aflägsna sätt, uttryckt någon önskan i sådant afseende.

Sedermera har Herr Staaff välvilligt till mig öfverlemnadt särskilda kartor öfver projekterade jernvägssträckningar för Norrlands stam- och tvärbana, utvisande hvar för sig rayonen för hvarje särskild möjlig jernvägssträckning; äfvensom Widmarks beskrifning öfver Helsingland. Icke heller dessa kartor och denna bok har jag kunnat betrakta såsom ingifna i ändamål att officiellt ingå till Civildepartementet.

Om nu Herr Staaff officiellt inlemnat profilen öfver linien Malungen—Vigge—Gålviken jemte dertill hörande utlåtande, skulle sådant inlemnande, så vidt jag kan finna, icke förmått öfva något inflytande på frågans bedömande. Sedan den, enligt Herr Staaffs och medkomiterades anhållan, officiellt och i detalj undersökta linien *Elfsund—Johannesfors—Stödesjön* befunnits mindre tillfredsställande, hafva de ånyo till större delen upptagit frågan om utväljande af den gamla sträckningen för B-linien genom socknarne vid gränsen emellan Helsingland och Medelpad. Men härvid är att märka *dels* att Herr Staaff icke för mig företett någon profil öfver jernbanans sträckning genom Helsingland från Elfsund till Malungen; *dels* ock att sträckningen inom Medelpad från Malungen öfver Vigge till Gålvik endast blifvit okulärt undersökt af en enskildt antagen förrättningsman. Det kan väl icke rimligtvis ifrågasättas, att jag skulle för Kongl. Maj:t förordat *hela* sträckningen *Elfsund—Malungen—Gålvik* endast med stöd af en profildeckning öfver *delen* Malungen—Gålvik, fotande sig, ej på detaljundersökning, utan allenast på en okulär besigtning och ej åtföljd af något kostnadsförslag, hvilket dessutom icke varit möjligt upprätta utan fullständiga detaljundersökningar.

Måhända kunde tillvaron af profildeckningen och utlåtandet anses innebära någon anledning till öfvervägande, huruvida uppskof borde göras med ärendets afgörande för att få tid till nya officiella undersökningar för det ändamål, Herr Staaff genom

Amundssons

Amundsons okulärbesigtning åsyftat. Derom får Stats-Utskottet och Riksdagen döma. Jag förväntar, att Utskottet kommer att föreslå hvad det finner vara bäst och nyttigast.

Jag har upptagit Kammarens tid med detta anförande. Kam-maren torde dock öfverse dermed. Det måste anses hafva varit min pligt att besvara de till mig af Herr Staaff direkt framställda frågor.

*Yttranden i
anledning af
Kongl. propo-
sitionen ang.
Norra stam-
banan.
(Forts.)*

Herr Talmannen anförde:

“Då icke någon ledamot af Kam-maren vidare anmält sig till erhållande af ordet, har jag, med anledning af hvad som blifvit ifrågasatt rörande den nu hållna öfverläggningens grundlagsenliga befogenhet, ansett mig böra meddela, att, för så vidt jag har mig bekant, hvarken under de fordna ständsriksdagarne eller under den tid den nya Riksdagsordningen varit gällande, det ansetts kunna förmenas någon Riksdagens ledamot att, på sätt nu skett, i viktiga frågor afgifva yttranden och meddela upplysningar, äfvensom att få dessa yttranden, derest innehållet dertill gifve anledning, till vederbörande Utskott hänvisade. Med tillkännagifvande af denna min uppfattning, får jag till Kam-marens afgörande först hem-ställa, huruvida denna öfverläggning nu må anses slutad.

Härtill svarades ja, hvarefter Herr Talmannen fortsatte: Jemte yrkande på hänvisning till Stats-Utskottet af de anföranden, som nu blifvit afgifna, har äfven det yrkande blifvit fram-stäldt, att någon sådan hänvisning icke måtte beviljas. Härvid torde det tillåtas mig erinra, att genom bifall till sistnämnda yrkande, skulle remiss till Stats-Utskottet komma att vägras jem-väl för de anföranden, hvilka under den nu hållna öfverläggningen upplysningsvis meddelats af den bland Konungens rådgifvare, som varit föredragande i det mål, hvarom här är fråga; och ehuru nå-gon tvekan hos mig förefinnes, huruvida proposition å ett sådant yrkande må kunna grundlagsenligt framställas, finner jag mig likväl, i saknad af bestämd föreskrift för hit hörande fall, förpligtad att hänskjuta denna fråga till Kam-marens afgörande och går jag alltså att derom nu inhemta Kam-marens mening.

Herr Gumælius begärde nu ordet och yttrade: I anledning af hvad Herr Talmannen nu anført, har jag skolat tillkännagifva, att jag vill låta mitt yrkande om remissvägran falla och påyrkar alltså icke vidare att derå erhålla proposition.

Sedan Herr Gumælius sålunda afstått från sitt särskilda yrkande, blefvo på derom framställd proposition så väl de af Herr Statsrådet och Chefen för Kongl. Civildepartementet nu afgifna yttranden som jemväl öfriga under denna öfverläggning hållna anföranden hänvisade till Stats-Utskottet.

§ 3.

Herr Talmannen tillkännagaf, att, enligt beslut vid senast hållna talmanssammanträde, gemensamma omröstningar, jemlikt 65 § Riksdagsordningen, komme att företagas nästkommande lördag den 8 i denna månad rörande åtskilliga frågor, i hvilka Kamrarne fattat stridiga beslut.

§ 4.

Föredrogs Stats-Utskottets memorial N:o 79, med förslag till voteringspropositioner, i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut i afseende å Utskottets utlåtande N:o 69, angående anslag för veterinärundervisningens behof m. m.; och blefvo dervid de i detta memorial föreslagna voteringspropositioner godkända; hvarjemte den näst efter voteringspropositionsförslaget i andra punkten af Utskottet gjorda hemställan bifölls.

§ 5.

Föredrogs och biföllos Stats-Utskottets memorial:

N:o 72, i anledning af fullmäktiges i Riksgäldskontoret framställning angående begärd inlösen af två svenska statsobligationer; och

N:o 73, i anledning af Statskontorets underdåniga berättelse angående statsverkets spanmålsrörelse, undsättningsfonden och f. d. magasinsfonden samt en af fullmäktige i Riksgäldskontoret i afseende å bokföringen af undsättningsmedlen gjord framställning.

§ 6.

Om öfverflyttning till Riksbanken af Riksgäldskontorets lånerörelse.

Till behandling förekom Sammansatta Stats- och Banko-Utskottets utlåtande N:o 1, i anledning af dels Riksdagens år 1874 församlade revisorers förslag angående öfverflyttning till Riksbanken af Riksgäldskontoret nu åliggande lånerörelse och dels en inom Andra Kammaren i samma ämne väckt motion.

Uti sin berättelse om granskningen af Riksgäldskontorets tillstånd och förvaltning hade Riksdagens senast församlade revisorer föreslagit, att Riksgäldskontoret måtte befrias från åliggandet att till allmänheten utlåna egande kassabehållningar, hvilka i stället borde mot eller utan ränta insättas i Riksbanken; hvarjemte Herr C. A. Larsson uti en inom denna Kammare väckt motion (N:o 151) hemställt, att Riksgäldskontorets och Riksbankens reglementen måtte förändras så, att de i kontoret inflytande medel finge insättas i Riksbanken mot den ränta, som för deponerade medel i allmänhet från Riksbanken utbetaltes.

Utskottet hade, i anledning af hvad sålunda blifvit föreslaget, på anförda skäl tillstyrkt:

Om öfverflyttning till Riksbanken af Riksgäldskontorets lånerörelse.
(Forts.)

1:o att Riksgäldskontorets för löpande utgifter ej behöfliga medel skulle på de vilkor i afseende å ränta och uppsägningstid, som för insättningar i Riksbanken på depositionsräkning vore för tiden gällande eller, der dessa ej finnes för Riksgäldskontoret lämpliga, kunde emellan fullmäktige i de båda inrättningarna öfverenskommas, hos Riksbanken insättas; egande dock fullmäktige i Riksgäldskontoret jemväl att för sådana medel uppköpa antagliga obligationer, som förfölle inom viss bestämd tid och ansåges kunna utan svårighet och kapitalförlust vid inträffande behof föryttras;

hvarförutom Utskottet, för den händelse Riksdagen bifölle nämnda hemställan, vidare föreslagit:

2:o att åt fullmäktige i Riksgäldskontoret måtte uppdragas att senast inom utgången af år 1876 å lämpliga tider indraga de belopp, Riksgäldskontoret för närvarande hade utlånade mot skuldförbindelser och depositionsbevis; och

3:o att Stats-Utskottet och Banko-Utskottet måtte erhålla uppdrag att, hvartdera i hvad på det ankomme, hos Riksdagen föreslå de ändringar i Riksgäldskontorets och Riksbankens reglementen, som af beslutet kunde blifva en följd.

Mot nu omförmälda förslag hade inom Utskottet reservation afgifvits af Herrar Friherre *J. Stjernblad*, *C. Ekman*, *C. Hammarhjelm* och *J. J. Ekman*, hvilka för sin del ansett Riksdagen böra besluta: att fullmäktige i Riksgäldskontoret skulle bemyndigas att, jemte bibehållande af de i § 37 af Riksgäldskontorets reglemente stadgade sätt för förräntning af kontorets behållningar, efter öfverenskommelse med fullmäktige i Riksbanken göra kontorets medel och behållningar fruktbarande jemväl genom deras insättning mot ränta i Riksbanken; tilläggande reservanterne den hemställan att, derest deras förslag blefve af Riksdagen bifallet, åt Stats-Utskottet måtte uppdragas att föreslå den ändring i Riksgäldskontorets reglemente, som häraf kunde blifva en följd.

Efter föredragning i ett sammanhang af Utskottets ofvanberörda förslag i så väl första som andra och tredje punkterna, anförde

Herr Boman: Då jag icke kan biträda den mening, som Utskottet här uttalat, men deremot anser att frågan på särdeles lämpligt sätt kan ordnas, om sådana åtgärder, reservanterne föreslagit, blifva vidtagna, så får jag på de skäl, hvilka i reservationen framhållas, yrka bifall till densamma och afslag å Utskottets förslag.

Herr Hammarberg: I likhet med den föregående talaren

Om öfverflytt-
ning till Riks-
banken af
Riksgäldskon-
torets låne-
rörelse.
(Forts.)

får äfven jag på de skäl, som finnas uti reservationen angifna, vördsamt yrka afslag å Utskottets föreliggande betänkande och bifall till den vid betänkandet fogade reservation. Då jag icke anser, att Riksbanken bör betraktas såsom ett verk, hvilket Riksdagen särskildt omhuldar i strid med statens intresse, har jag icke kunnat underlåta att framställa detta yrkande; ty det förefaller mig alldeles ovedersägligt, att staten genom Riksgäldskontoret på dessa tillfälligt tillgängliga medel skall hafva större inkomster än genom Riksbanken. Jag kan icke heller inse, att Riksbanken sjelf skulle kunna tillskyndas någon fördel genom att nödgas under alla förhållanden ovilkorligen emottaga dessa medel till förräntning. Och jag anser detta tydligen ådagalagdt i den betänkandet vidfogade reservation, hvars många punkter äro alltför vidlyftiga att relatera, helst Riksdagens tid är knapp. Jag ber dock att få fästa uppmärksamheten på de temligen betydelsefulla ord, som på reservationens sista sida finnas anförda. Det säges der:

“Det har anmärkts, att Riksgäldskontorets utlåning skulle föga sammanhänga med dess fullmäktiges öfriga åligganden. För vår del hafva vi en annan åsigt. Det kan enligt vår mening ej finnas något naturligare än att det Riksdagens verk, som verkställer statens upplåning, också har att tillse, huru de upplånta medlen, till dess de slutligen användas, under tiden skola förräntas. Det är naturligt, att frågan härom måste ej obetydligt inverka på tiden och sättet för upplåningen och att fullmäktige i Riksgäldskontoret, då de välja lämpligaste tiden för att göra upplåningen så billig som möjligt, befinna sig i en helt annan ställning om de veta, att de indragna medlen, till dess de behövas, kunna af dem göras fruktbärande“.

Detta skäl anser jag vara af ganska stor betydelse; och det faller af sig sjelf, att, om fullmäktige i Riksgäldskontoret åläggas att i Riksbanken deponera ledigvarande medel, de ej kunna göra dem fruktbärande med samma fördel, som om de sjelfva finge efter sig företeende omständigheter derom bestämma.

För öfrigt vill jag endast fästa Kammarrens uppmärksamhet derå, att reservanternes förslag ingalunda afser att förhindra möjligheten af att Riksgäldskontorets tillgängliga medel ju äfven kunna blifva i Riksbanken på deposition insatta. Det i reservationen framställda förslaget innebär fast hellre likasom er antydan derom, att företrädesrätt i detta fall skall tillkomma Riksbanken, då väl fullmäktige i Riksgäldskontoret, derest Riksdagens beslut utfaller i sådan syftning, icke derefter lära föfoga öfver medlens utlåning utan att först höra sig för hos bankofullmäktige.

På grund af det nu anförda anhåller jag fördenskull att få tillstyrka bifall till reservanternes förslag.

Herr Gumælius: Då den förste talaren inskränkt sig till att, med åberopande af de i reservationen anförda skäl, yrka bifall till reservanternes förslag, och den andre talaren gjort ungefär detsamma endast med det tillägg, att han i korthet framhöll

tvänne af dessa skäl, nemligen dels att Riksbanken icke skulle kunna med samma fördel som Riksgäldskontoret använda nu ifrågasvarande medel, och dels att det vore en naturlig rörelsegren för Riksgäldskontoret att vara förläggare åt enskilda banker och bankirer, likasom detta ej vore någon "naturlig" rörelsegren äfven för Riksbanken, men dessa skäl, efter mitt förmenande, i Utskottets betänkande redan finnas upptagna till besvarande, skall jag, då de föregående talarne således hufvudsakligen inskränkt sig till att åberopa reservanternes skäl för bifall till reservationen, för min del inskränka mig till att, på grund af de af Utskottet anförda skäl, yrka bifall till Utskottets förslag.

Om öfverflyttning till Riksbanken af Riksgäldskontorets lånerörelse.
(Forts.)

Herr Danielsson: Då jag såsom ledamot af sistlidet års statsrevision bidragit till det revisorerens beslut, som i viss mån gifvit anledning till nu föreliggande framställning från Sammansatta Stats- och Banko-Utskottet, så får jag för min del förklara, att vid en jämförelse emellan de af revisorerne och bankofullmäktige, å ena sidan, samt reservanterne, å den andra, anförda skälen, jag funnit de förra vida öfvervägande de senare och således tror, att man tryggt kan bifalla Utskottets förslag, till hvilket jag för min del yrkar bifall.

Herr Boman: Då Herr Gumælius, åtminstone indirekt, uppmanat mig att mera positivt än som skett i mitt första anförande framställa skälen för mitt yrkande om afslag å Utskottets förslag och bifall till reservationen, så vill jag icke undandraga mig detta.

Utskottet har, såsom jag nyss antydt, hufvudsakligen stödt sitt förslag på ett af fullmäktige i Riksbanken afgifvet yttrande i frågan. Då jag för min del icke anser de af fullmäktige anförda skälen vara tillräckligt talande för vidtagande af en sådan åtgärd, som den af Utskottet föreslagna, anhåller jag att nu få ingå i en något närmare granskning af nyss nämnda yttrande.

Bankofullmäktige hafva först påpekat, att det för beredande åt Riksdagen af en större trygghet för återfäendet af de utaf Riksgäldskontoret utlånta medlen vore bättre, att penningarne utlånades åt Riksbanken, som är Riksdagens egen penninginstitution, än åt enskilda penningeinträttningar.

Med anledning af detta skäl ber jag få anmärka, att, enligt hvad erfarenheten visat, under alla de år ifrågasvarande lånerörelse af Riksgäldskontoret bedrifvits, Riksgäldskontoret på densamma, sådan den hittills varit ordnad, d. v. s. oaktadt riksgäldsfullmäktiges rätt att bestämma, åt hvilka lånen skulle lemnas, varit alldeles oinskränkt, icke förlorat ett enda öre, vare sig af kapital eller ränta. Och dessutom ligger det i sakens natur, att riksgäldsfullmäktige, vid utlemnandet af dessa lån, hafva tillfälle att för dem betinga sig fullgod säkerhet, antingen medlen utlemnas åt Riksbanken eller åt andra bankinträttningar eller åt enskilde. Någon skilnad beträffande risken för Riksgäldskontoret uppstår således ej, vare sig medlen insätts i Riksbanken eller i någon enskild låneinträttning; ty säkerheten för Riks-

Om öfverflyttning till Riksbanken af Riksgäldskontorets lånerörelse.
(Forts.)

gäldskontoret att återfå lånen, så till kapital som ränta, är i båda fallen densamma. Men det finnes en annan omständighet, som vid frågans afgörande torde böra påaktas, nemligen den, att hvarje bankrörelse betingar, enligt sin natur, alltid *möjligheten* af förlust, och detta gäller så väl Riksbanken som enskilda penningeinträttningar. Både Riksbanken och de enskilda bankerna hafva nemligen, enligt hvad deras redogörelser utvisa, lidit förluster på sin utlåning. Om nu, i öfverensstämmelse med Utskottets förslag, alla de Riksgäldskontorets medel, som icke behövas för löpande utgifter, lemnades till Riksbanken, för att användas i dess bankrörelse, så kunde derpå uppkomma förlust, hvilken visserligen icke drabbade Riksgäldskontoret, som ju alltid återfinge det lemnade kapitalet med ränta, men den komme att drabba Riksbanken och således äfven statsverket. Utlånas deremot framgent medlen till enskilda penningeinträttningar och förlust då uppstår, så träffar denna förlust uteslutande de enskilda inträttningarne, men ej statsverket. Det först angifna skälet för lånerörelsens öfverflyttande till Riksbanken, nemligen den ökade säkerheten för statsverket, torde således icke böra tillerkännas någon afgörande vikt.

Vidare hafva fullmäktige såsom ett andra skäl för öfverflyttningen anført, att det skulle vara en större ekonomisk fördel för statsverket om Riksgäldskontorets inkomster kunde direkt och utan någon mellanhand utlemnas till den stora allmänheten i form af lån än, såsom nu, indirekt genom de enskilda penningeinträttningarnes bemedling. Fullmäktige yttra i sammanhang härmed, att då de enskilda penningeinträttningarne betala endast fem procent ränta på sina lån i Riksgäldskontoret, men sjelfva af allmänheten betinga sig 6 å 7 procent, den vinst, som ligger uti skillnaden mellan dessa olika räntesatser, lika gerna kunde komma statsverket som de enskilda låneanstalterna till godo. Detta är mycket sant; men mine Herrar! dertill erfordras dock att penningarne skola genast utlånas mot nöjaktig ränta, och frågan är, huruvida Riksbanken under alla förhållanden skulle kunna åstadkomma detta. För min del vågar jag påstå, att då det gäller så stora belopp, som dem, hvilka Riksgäldskontoret för närvarande har utlånade — öfver 10 millioner kronor — det både kan och måste inträffa, att en stor del deraf en längre eller kortare tid komme att ligga räntelös i Riksbankens kassa. Vid sådant förhållande måste förlust för Riksbanken uppstå, äfven om en del af penningarne vore utlånade mot högre eller lika hög ränta som vanligen erlægges för lån i enskilda penningeinträttningar. Det är härvid nödvändigt ihågkomma, att dessa medel icke öfverlemnas till Riksbanken eller de enskilda penningeinträttningarne såsom långlån, utan på en mycket kort uppsägningstid. Af de nu från Riksgäldskontoret utlånade, med fem procent ränta löpande tio millionerna, äro t. ex. fyra å fem millioner förfallna till betalning fjorton dagar och de öfriga fem å sex millionerna en månad efter skedd uppsägning. Se vi på Riksbankens lånerörelse under det sist-förlutna året, så finna vi, att bankens fordringar mot säkerhet af

vexlar eller löpande forskrifningar eller vågförda effekter den 31 sistlidna December utgjorde omkring 27 millioner kronor. Om nu ifrågavarande 10 millioner kronor, hvilka utlånas af Riksgäldskontoret, skulle öfvertagas af Riksbanken för att utlånas på kort tid, på många olika håll, med skyldighet för banken att återbetala penningarne till Riksgäldskontoret inom t. ex. fjorton dagar eller en månad efter skedd uppsägning, så skulle banken derigenom utsättas för mycket svåra ryckningar i dess utlåningsrörelse; en höjning eller sänkning af icke mindre än tio millioner kronor skulle derigenom helt hastigt kunna åstadkommas i en lånerörelse, som under vanliga förhållanden ej uppginge till mera än 30 å 40 millioner kronor. Detta skulle innebära så stor risk för Riksbanken och så menligt inverka på den allmänna rörelsen, att bankofullmäktige, hvilka ju med allmänt erkänt nit och skicklighet sköta sitt ansvarsfulla uppdrag, säkerligen ej heller, om det blefve allvar utaf, skulle vilja inlåta sig på en dylik affär. Man invänder, att då de enskilda penningeinrättningarna under liknande förhållanden kunna upplåna penningar mot fem procent och ändå förtjena på att låna ut desamma, Riksbanken också borde kunna draga vinst af en dylik affär. Men härvid finnes den väsentliga skilnaden, att de enskilda penningeinrättningarna icke äro skyldiga att under hvilka förhållanden som helst och till hvilket belopp som helst emottaga nu ifrågavarande depositioner; de låna endast, då de behöfva lånen och kunna använda dem på ett för dem själfva fruktbarande sätt, under det Riksbanken deremot skulle blifva förpligtad att emottaga huru stora depositioner som helst, utan att behöfva dem eller ens kunna af dem draga någon nytta. Dessutom inträffar stundom, att de enskilda penningeinrättningarna, för att tillmötesgå sina kunders behof, nödgas upptaga lån, af hvilka de visserligen icke hafva någon direkt vinst, utan snarare tvärtom; men de göra det likväl, för att förekomma skadliga rubbningar i den allmänna affärsverksamheten.

Jag tror mig nu hafva visat, att genom antagande af Utskotets förslag — att nemligen Riksbanken skulle blifva förpligtad att när som helst och till hvilket belopp som helst emottaga de för Riksgäldskontoret obehöfliga medlen och förränta dem — statsverket i vanliga fall icke skulle erhålla högre ränta på penningarna, än det hade fått om Riksgäldskontoret, liksom nu, hade utlånat dem, utan möjligen till och med lida förlust. Man har visserligen sagt, att om också räntan å de utlånta medlen blefve lägre än nu, Riksdagens och landets fördel af medlens fruktbargörande genom deras utlåning genom Riksbanken skulle blifva i det hela större, enär Riksgäldskontorets möjligen blifvande ränteförlust skulle komma att ersättas af ökad bankovinst. Detta beror dock ytterst derpå, huruvida Riksbanken verkligen skulle kunna betala fem procent ränta på Riksgäldskontorets medel och återbetala dem efter en så kort uppsägningstid som den, hvilken för tillfället kan vara bestämd, utan att själf löpa fara för att lida förlust. Jag tror det icke. Dessutom torde man böra hysa någon tillit till den åsigt bankofullmäktige själfve förut uttalat,

Om öfverflyttning till Riksbanken af Riksgäldskontorets lånerörelse.
(Forts.)

Om öfverflyttning till Riksbanken af Riksgäldskontorets lånerörelse.
(Forts.)

då fråga varit om att till banken öfverflytta Riksgäldskontorets lånerörelse, och hvilken åsigt äfven af hvarje bankman anses som ett axiom — den nemligen, att en penningeinrättning icke kan, utan stor risk, från ett enda håll mottaga större, efter kort uppsägningstid betalbara depositioner, ty hon måste i så fall antingen behålla ineliggande en del af det deponerade kapitalet för att dermed kunna infria sin förbindelse eller ock, om detsamma utlånas, riskera att åstadkomma en rubbning icke allenast i sin egen rörelse, utan äfven i den allmänna affärsverksamheten.

Hvad jag här har yttrat afser uteslutande det förslaget att tillförbinda och *tvinga* Riksbanken att under alla förhållanden emottaga depositioner till hvilka belopp som helst. Detta vill jag på det högsta afstyrka. Deremot skall jag vara den förste att tillstyrka, att Riksbanken, så snart den är i behof af penningar och sådana finnas disponibla i Riksgäldskontoret, må i främsta rummet från sistnämnda verk få detta behof fylldt. Det ligger i sakens natur, att, för att åstadkomma detta, intet annat behöfves, än ett bifall till reservanternes förslag, hvarigenom den ändring vidtoges i Riksgäldskontorets reglemente, att riksgäldsfullmäktige bemyndigas att efter aftal med fullmäktige i Riksbanken göra kontorets medel fruktbärande jemväl genom deras insättning mot ränta i Riksbanken. Om så sker, och då man väl får antaga att fullmäktige i Riksgäldskontoret hafva precis samma intressen att bevaka som fullmäktige i Riksbanken, samt då ingen anledning finnes att förmoda att fullmäktige i Riksgäldskontoret skulle vara sämre patrioter än fullmäktige i Riksbanken, så är det klart att, om det i dag är en fördel för Riksbanken att emottaga de medel och behållningar som finnas i Riksgäldskontoret, detta sistnämnda verk skall vara det första att bereda Riksbanken en sådan fördel.

Här har slutligen blifvit sagdt, att alla de till utlåning användbara kapitaltillgångar, hvaröfver Riksdagen förfogar, böra vara samlade på *en* hand, nemligen Riksbankens, enär Riksgäldskontorets lånerörelse kunde menligt inverka på penningställningen i allmänhet och särskildt på Riksbankens metalliska kassa. Af de tre skäl, som blifvit anförda för bifall till Utskottets förslag, får jag säga, att jag sätter detta sistnämnda i främsta rummet. Riksgäldsfullmäktige likasom reservanterne säga visserligen att, om Riksgäldskontoret skall utlemna Riksbankens sedlar i form af lån, detta icke kan ske med andra sedlar än sådana, som redan äro ute i allmänna rörelsen. Detta är mycket riktigt i *teoretiskt* afseende. Men jag anser likväl, att i dylika fall den ena statsinstitutionen bör gå den andra till mötes, och om vid något tillfälle det faller sig olägligt för Riksbanken, att Riksgäldskontoret släpper ut en större mängd af bankens sedlar i rörelsen, bör kontoret ej göra det. Men, mine Herrar, när kunna sådana fall inträffa? Jo, då Riksbanken har behof af försträckning och Riksgäldskontoret för tillfället har penningar inne. Reservanterne föreslå också, att under sådana förhållanden bör Riksbanken i första hand få försträckning från Riksgäldskontoret. Följaktligen

anser jag, att den våda, som bankofullmäktige här påpekat, helt och hållet försvinner, om reservanternes förslag antages.

Frågan om Riksgäldskontorets lånerörelse har af bankofullmäktige och Utskottet blifvit betraktad uteslutande från *Riksbankens* synpunkt. Men det finnes äfven en annan synpunkt, som här måste tagas med i beräkning, och det är *det allmännas* intresse. Så snart pengar genom upptagna lån eller på annat sätt inflyta till Riksgäldskontoret, är det naturligtvis skäl att dessa pengar så snart som möjligt blifva tillgängliga för den allmänna rörelsen. Om dessa medel kunna från Riksgäldskontoret fortfarande som hittills utlemnas till penninginstitutioner som äro spridda på flera ställen i landet, komma de naturligtvis mycket förr allmänheten till handa, än om fullmäktige i Riksgäldskontoret först skola lemna dem som deposition i Riksbanken, från hvars hufvud- och afdelningskontor de sedermera utspridas i allmänna rörelsen. Om Utskottets förslag vinner bifall, skola Herrarne få se, att hädanefter det förhållandet icke sällan kommer att inträffa, att, på samma gång som i Riksbanken ligga obegagnade fonder, brist på rörelsekapital förefinnes i åtskilliga landsorter. Att ett sådant förhållande skall lända till det allmännas skada, är lätt att inse, och för min del anser jag olägenheten deraf vara så stor, att densamma bör undvikas, äfven om detta endast kan ske genom uppföring af möjligheten för statsverket att komma i åtnjutande af ökad räntevinst.

Vid behandling af liknande frågor har Riksdagen alltid och med skäl ansett den lätnad som kunnat beredas affärsverksamheten och näringarne i allmänhet vara mera värd, än ökade, direkta statsinkomster, och därför, i mån som statsverkets inkomster sådant medgifvit, vidtagit nedsättningar uti så väl tull- som post-, telegraf- och jernvägstrafikafgifter, och jag hoppas, att Riksdagen äfven skall vid afgörandet af föreliggande fråga tillämpa samma grundsatser.

På de skäl jag nu anført, och hvilka skäl i allt väsentligt öfverensstämma med reservanternes, får jag yrka afslag på Utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Herr Wedberg: Efter den siste talarens genomgående och utförliga yttrande finner jag ingenting vidare återstå för mig att i detta ämne anföra, äfven om jag dertill egde förmåga. Jag ber därför endast att få tillkännagifva, att jag instämmer i den siste talarens äfvensom i Herr Hammarbergs yrkande om bifall till reservationen. Det synes mig som skulle, så länge Riksdagen har riksgäldsfullmäktige, desse ej böra frånhändas en befattning med förräntningen af kontorets behållningar, som ju är en kontorets angelägenhet; och då, enligt reservationen, desse fullmäktige i allt fall skulle ega att öfverenskomma med fullmäktige i Riksbanken angående dessa behållningars och eljest tillgängliga medels fruktbargörande jemväl genom deras insättning mot ränta i Riksbanken, kan jag, för min del, ej annat

Om öfverflyttning till Riksbanken af Riksgäldskontorets lånerörelse.
(Forts.)

Om öfverflyttning till Riksbanken af Riksgäldskontorets länerörelse.
(Forts.)

finna, än att reservanternes förslag eger ett afgjort företräde framför Utskottets i första punkten gjorda hemställan.

Herr Carl Ifvarsson: Det vill nästan synas, som om man i detta hänseende gjort mycket väsen för ingenting, ty i fråga om sjelfva saken lärer det väl icke betyda något för allmänheten, om Riksgäldskontoret eller Riksbanken utlemnar till allmänheten de medel, som Riksgäldskontoret under nuvarande förhållanden kan utlemna. Icke heller betyder det någonting för staten, ty båda inrättningarne äro Riksdagens institutioner; och enahanda är förhållandet gent emot den stora allmänheten, som behöfver anlita den om lån. Om lånen upptagas i Riksgäldskontoret eller Riksbanken, må vara alldeles enahanda, under förutsättning att fullmäktige i båda verken iakttaga sin skyldighet i afseende på lånen, nemligen att tillse, att den största möjliga inkomst deraf beredes den inrättning, de hafva att förvalta. Således gälla penningarne i båda dessa hänseenden hvad de kunna gälla; och i fall det är efterfrågan, och penningar finnas att tillgå i Riksgäldskontoret eller banken, så lärer väl icke afståndet mellan de båda inrättningarne, då båda finnas i hufvudstaden, betyda något, utan den, som vill låna, kan lika väl gå till det ena som det andra af dessa verk. För mig synes hela skilnaden derutinnan bestå i den omständigheten, huruvida det är lämpligt eller icke, att Riksgäldskontoret utöfvar bankrörelse lika med Riksbanken, och om man kan vänta att genom den ifrågasatta förändringen några förenklingar i arbetet i ena eller andra verket kunna åstadkommas. Det synes mig således, som om man kunde inskränka frågan härtill; och för min del vill jag då uttala den meningen, att Riksgäldskontoret bör vara, hvad det från början varit afsedt att vara, en institution för handhafvande af rikets gäld, och att Riksbanken deremot bör drifva bankrörelse. Under sådana omständigheter tror jag det vara lämpligast att låta Riksbanken handhafva hela den nu ifrågavarande lånerörelsen, då derigenom väl också skall kunna vinnas mera enkelhet i Riksgäldskontorets arbeten och, utan tvifvel, flera tjänstebefattningar derstädes blifva möjliga att indraga. I dessa hänseenden skulle man således genom den föreslagna förändringen kunna vinna något, fastän jag icke tror, att det skulle blifva någonting storartadt. Och om, under sådana förhållanden, något af de framställda förslagen skall hafva något företräde framför det andra, så bör det, efter mitt förmenande, gifvas åt Utskottets förslag.

Man säger visserligen, att ändamålet skulle vinnas snarare, om det förslag, reservanterne framställt, af Riksdagen antages än om, såsom Utskottet föreslagit, Riksgäldskontorets för dess ändamål ej behöfliga medel skulle deponeras i Riksbanken. Det är visserligen föreslaget, att medlen skola i banken deponeras, men det är icke sagdt, att det ovilkorligen skall ske genom *deposition*, utan det kan ske äfven *efter öfverenskommelse* mellan fullmäktige i båda inrättningarne; och jag föreställer mig, att en sådan öfverenskommelse kommer till stånd, i fall Riksgäldskontoret för

längre tid kan undvara sina penningar, men att de komma att in-sättas i banken på deposition vid de tillfällena, då kontoret endast för kortare tid kan vara dem förutan. Förhållandet blir således detsamma, antingen Riksgäldskontoret eller Riksbanken behäfrer dem; ty om Riksgäldskontoret nu icke kan undvara medlen på längre tid, kunna de väl icke utlånas till de enskilda bankerna mot hög ränta; men kunna de utlånas på längre tid, kan väl en högre ränta betingas. Under alla omständigheter blifver sålunda förhållandet detsamma; det är tillgång och efterfrågan som bestämma villkoren så i ena som andra hänseendet; och för den enskilde kan det vara hvarken till fördel eller skada, i hvilken af inrättningarne medlen utlånas. Den gamla goda tiden, då, såsom man vet, det icke gick så noga till i Riksgäldskontoret, är lyckligtvis numera försvunnen, och jag tror icke, att man behöfver befara, att den skall komma tillbaka.

Om öfverflyttning till Riksbanken af Riksgäldskontorets lånerörelse.
(Forts.)

Jag vill emellertid tillstyrka bifall till Utskottets hemställan, hvilken synes mig ega företräde framför det förslag, reservanterne deremot afgifvit.

Herr C. A. Larsson: Jag skall endast bedja att till bemötande af Herr Bomans argumentering mot ett bifall till Utskottets förslag få citera några få rader ur fullmäktiges i Riksbanken uti frågan afgifna utlåtande, hvilket, såsom jag tror, skall vara tillräckligt till vederläggande af alla de skäl, Herr Boman till befrämjande af reservanternes förslag framställt.

Fullmäktige säga nemligen, bland annat: "Klart är, att hvarje bankir eller bankinrättning, som af Riksgäldskontoret mot ränta upplånar penningar, gör detta allenast under förutsättning att i sin rörelse kunna bankmessigt använda medlen, d. v. s. att i skilnaden mellan upp- och utlåningsräntan bereda sig en skäligen vinst. Det torde då med fog kunna sättas i fråga, hvarföre Riksdagen skulle nöja sig med den ränta, hvilken Riksgäldskontoret såsom deponent kan betinga sig, när han har en egen bank, som väl bör antagas kunna i sin rörelse af dessa medel åt Riksdagen bereda äfven den vinst, hvilken nu tillfaller de enskilda låntagande bankerna; hvarför, när Riksgäldskontoret för närvarande betingar sig 5 procent å de utlånta medlen, hvilka af de enskilda kreditinrättningarne åter utlånas mot $6\frac{1}{2}$ procent till 7 procent, Riksdagen ej hellre skulle låta Riksbanken använda dem i sin bankutlåning till $5\frac{1}{2}$ å 6 procent och sålunda själf tillgodogöra sig denna högre vinst". Ingen kan väl tro, att bankinrättningarne i orterna af ren barmhertighet upplåna penningar mot ränta af Riksgäldskontoret för att mot bättre pris än de själfva gifva utsläppa dem i den allmänna rörelsen. Fullmäktige säga vidare: "De millioner, Riksgäldskontoret har disponibla, äro för penningemarknaden fullkomligt lika behöfliga och begärliga, vare sig de åt allmänheten erbjudas af Riksbanken eller af ett tiotal enskilda banker, och de nu gällande stadgarne för utlåningen i Riksbanken lägga intet hinder i vägen för deras utlemnande i rörelsen på för hvarje affärsman fullt antagliga vilkor. Det torde till och med

Om öfverflyttning till Riksbanken af Riksgäldskontorets lånerörelse.
(Forts.)

kunna antagas, att i afseende å lånevilkor och räntesatser allmänheten ofta nog skulle finna sig mera belåten med Riksbankens utlåning af Riksgäldskontorets depositionsmedel än med att uppsöka dem i andra kreditanstalter“. Kunta dessa fullmäktiges argument jäfvas af Herr Boman, hafva både jag och fullmäktige tagit fel om hvad som är det rätta i afseende å den stora allmänheten. Man måste icke allenast se på de enskilda bankernas intresse, utan ock på det allmännas och statens intresse, och då detta kan så enkelt förenas, kan jag icke förstå, hvarför man vill motsätta sig Utskottets förslag. I öfrigt vill jag fästa uppmärksamheten derå, att det icke är nödvändigt för Riksgäldskontoret att laborera med 10 millioner kronor i sin kassa och ändock behöfva upplåna penningar till sina egna utgifter. Under förlidet år t. ex. upplånade Riksgäldskontoret 13 millioner, under det kontoret hade 12 millioner till sin egen disposition. På sätt revisorernes berättelse utvisa skulle Riksgäldskontoret, då det blir hänvisadt att sköta endast de affärer, som tillkomma detta kontor, aldrig behöfva låna penningar för att utlåna åt andra, utan kunna använda dem för egen räkning, och de förskott på kortare tider, som för Statskontoret erfordras, kunna deponeras i Riksbanken.

Dessutom vill jag erinra derom, att den stora vinst, som af Riksgäldskontorets lånerörelse förespeglas, icke är exakt. Under föregående år upplånade Riksgäldskontoret penningar mot 4,83 procent ränta, men utlånade dem åter mot 4 procentränta. Det är visserligen blott en ränteförlust af $\frac{83}{100}$ %, men på millional gör det dock något. Således är uppgiften om den stora vinsten icke fullt exakt. Den, som läst betänkandet och genomläst bankofullmäktiges utlåtande, tror jag icke skola motsätta sig Utskottets förslag. Dock får jag säga, att Herrar reservanter i deras reservation gått ganska långt i modesti mot hvad de gjorde i Utskottet, och jag förundrade mig ganska mycket, då jag fick se den tryckta reservationen, och om de varit så modesta i Utskottet, hade nog möjligen en sammanjemkning af åsigtorna kunnat ske.

Ehuru jag således anser, att reservanterne varit ganska mycket tillmötesgående i deras reservation, vill jag dock vidblifva Sammansatta Utskottets betänkande; och får jag därför yrka bifall till detsamma.

Öfverläggningen var slutad. Enligt de yrkanden, som derunder blifvit gjorda, gäfvos propositioner så väl på bifall till Utskottets hemställanden som jemväl på afslag derå och bifall i stället till reservanternes förslag. Den förra af dessa propositioner besvarades med öfvervägande ja, i följd hvaraf Utskottets hemställanden blifvit af Kammaren bifallna.

§ 7.

Föredrogs och bifölls Banko-Utskottets memorial N:o 24, rörande Riksbankens fordran hos Södertelje kanalbolag.

§ 8.

Skedde föredragning af Andra Kammarens Tredje Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 8 (i samlingen N:o 23), med anledning af Herr Sven Nilssons i Österslöf motion (N:o 174), om vidtagande af åtgärder för att från Danmark utfä åtskilliga der befintliga handlingar och kartor.

*Om utfående
från Danmark
af åtskilliga
offentliga
handlingar.*

Motionären hade föreslagit, att Riksdagen skulle i underdånig skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes vidtaga åtgärder för att de i Kongl. danska Geheimearkivet och andra under offentlig vård stående samlingar i Danmark förvarade handlingar, hvilka anginge något eller några af de svenska landskap, som förr tillhört danska riket, måtte, åtminstone till så stor deraf som kunde anses vara af någon vigt, utfäs, helst i original, men, derest och i den mån alltför stora svårigheter härför mötte, uti bestyrkta afskrifter, samt att Kongl. Maj:t sedermera täcktes förordna om lämpligaste sättet för dessa handlingars förvarande här i landet.

Beträffande denna motion var af Utskottet hemställt:

att densamma icke måtte föranleda till något Riksdagens åtgörande.

I detta ämne uppstod nu öfverläggning; och anfördes af

Herr Ola Jönsson i Kungshult: Det förundrar mig visserligen icke, att det Tillfälliga Utskottet afstyrkt bifall till den väckta motionen, emedan samma fråga två gånger förut varit afslagen af Första Kammaren. Det är alldeles gifvet, att under sådana förhållanden inom Utskottet icke kunnat finnas någon benägenhet att tillstyrka bifall till motionen, enär man naturligtvis icke haft någon anledning att hoppas på Riksdagens bifall till densamma.

Det förundrar mig icke heller att, då Utskottet såsom hufvudsakligt motiv för sitt afstyrkande åberopat de skäl, som i Första Kammaren förut anförts, och man i samma Kammare grundat sitt afslag måhända lika mycket på skäl som man icke ansett lämpliga att anföra som på dem hvilka blifvit kända, det förundrar mig icke, säger jag, om under sådana förhållanden Utskottets motivering för sitt afstyrkande blifvit något svag.

Utskottet säger emellertid, att dessa handlingar hafva lika stort historiskt värde för Danmark som för Sverige. Det vill likväl synas mig, som om dessa handlingar för Sverige måste vara af större historiskt värde än för den danska staten, som icke bör hafva något synnerligt intresse deraf, då de ju påminna om en förlust som denna stat gjorde, då den förlorade de värderika provinser, som dessa handlingar röra.

Emellertid förstår jag väl, att det skall blifva ganska svårt att få bifall till motionen, och jag tror, att det skall åtgå lång tid,

Om utfående
från Danmark
af åtskilliga
offentliga
handlingar.
(Forts.)

innan Första Kammaren blifver benägen att skänka sitt bifall till framställningen härom, men jag finner dock ingen omöjlighet i allt fall att i fråga varande handlingar en gång skola komma att tillhöra Sverige, ty det låter tänka sig, att danska riksdagen framdeles kan göra hemställan till den danska regeringen om utlemnande af dessa handlingar till den svenska staten, och jag vill väl förmoda, att, om denna framställning bifalles, den svenska regeringen skall taga emot dem. Jag tror mig dermed icke säga för mycket, ty jag har hört danskar fråga: hvad skola vi göra med dessa handlingar, af hvilka vi icke hafva det ringaste gagn? Och äfven om detta *icke* skulle inträffa, så vågar jag likväl antaga, att man skall hålla frågan vid lif, till dess den en gång vinner bifall. Jag hyser den förtröstan, att motionären, hvilken jag hoppas må komma att bevista flera riksdagar, skall en annan gång uppställa sin motion så, att det icke blifver lika lätt som nu att afslå densamma, och att man på detta sätt skall få till stånd en underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t uti ifrågakomna syfte.

Emellertid finner jag mig icke i någon mån tillfredsställd med Utskottets hemställan, utan får jag yrka afslag å densamma och bifall till Herr Sven Nilssons motion.

Herr Sven Nilsson i Österslöf: Utskottet har här föreställt sig, att ett bifall till min motion skulle vara förenadt med stora pekuniära uppföringar, emedan det skulle fordra betydliga omkostnader att afskrifva de gamla dokument, hvarom här är fråga.

Denna föreställning är icke grundad på kännedom om beskaffenheten af dessa handlingar, ty det är icke många bland dem, som behöfva afskrifvas. Dessa handlingar röra endast de provinser, som förr varit förenade med Danmark, men nu tillhöra Sverige samt de derinom befintliga härad, socknar och gods m. m. Endast för den händelse att bland desamma finnes någonting, som anginge Danmarks nuvarande provinser, skulle en afskrift behöfva komma i fråga. Så är dock icke förhållandet: handlingarne äro till stor del förtecknade af Generaldirektören Falkman, och förteckningarne finnas i Kammarkollegii arkiv, der hvem som helst, som det önskar, kan öfvertyga sig, att synnerligt mycken afskrifning icke erfordras.

Jag tror således, att man borde söka utfå dessa handlingar. Jag har icke ansett lämpligt att begära anslag för att göra afskrifter, förr än jag visste, huruvida regeringen ville göra någon framställning till danska regeringen, och huruvida denna ville lemna handlingarne i original eller i afskrifter; först derefter och sedan man fått utredd den ungefärliga kostnaden har det synt mig lämpligt att ifrågasätta statsanslag.

Den föregående talaren har berört Utskottets åsigt, att det vore af lika stort historiskt värde för Danmark som för Sverige att behålla handlingarne. Jag tror, att Utskottets resonnement här icke är på sin plats. Det förefaller mig alldeles klart, att handlingar, som angå vissa provinser, skola vara af vida mera

intresse för det land, som dessa provinser tillhöra, än för det, som förlorat desamma. Dessutom är det alltid brukligt, att sådana handlingar utlemnas; vi sjelfva hafva sålunda utlemnat från vårt arkiv handlingar, som röra Finland, och likaledes hafva vissa tyska stater utlemnat handlingar, som röra de nordliga länderna Sverige, Norge och Danmark. Det är således ett bruk stater emellan, att sådana handlingar, som röra vissa provinser, hvilka öfvergått från en stat till en annan, öfverlemnas till den stat, som dessa provinser tillhöra.

Det har icke varit min mening att på grund af traktater, som äro öfver 200 år gamla, påyrka dessa handlingars utlemnande, och jag har icke heller derpå grundat min motion, men det är dock obestriddigt, att vi hafva traktatsenlig rätt att utbekomma samma handlingar. Utskottet har anfört ett yttrande i Första Kammaren, nemligen att Kongl. Maj:t skulle sagt det icke vara lämpligt att efter så lång tid återöpa en traktat; men det har varit på framställningar af en enskild person som Kongl. Maj:t gifvit detta svar, och om framställningen nu skulle komma från *Riksdagens* sida, så är jag förvissad, att Kongl. Maj:t skulle taga den i mera noggrant öfvervägande.

Jag vill icke längre upptaga Kammarens tid. Jag tror att hvar och en skall finna intresset att utbekomma dessa för historien och minnet värderika handlingar tillräckligt vaket för att denna Kammare, som två gånger förut bifallit enahanda framställning, icke nu skall motsätta sig densamma. Kammaren skulle då gifva sig sjelf en dementi, och jag väntar mig verkligen icke att Kammaren skall göra detta. Jag skall taga mig friheten att läsa upp mitt yrkande i motionen, så att Kammaren må veta hvad det verkligen är fråga om. Jag har nemligen föreslagit, "att Riksdagen måtte besluta en underdänig skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan, att Kongl. Maj:t täcktes vidtaga åtgärder för att de i Kongl. danska Geheimearkivet och andra under offentlig vård stående samlingar i Danmark förvarade handlingar, hvilka angå något eller några af de svenska landskap, som förr tillhört danska riket, må, åtminstone till så stor del deraf som kan anses vara af någon vigt, kunna utfås, helst i original, men, derest och i den mån alltför stora svårigheter härför möta, uti bestyrkta afskrifter, samt att Kongl. Maj:t sedermera täcktes förordna om lämpligaste sättet för dessa handlingars förvarande här i landet."

Jag tror icke att detta är ett förslag, till hvilket Kammaren bör hesitera att lemna sitt bifall, enär det blott afser att öfverlemna saken till Kongl. Maj:ts pröfning. Jag hoppas derföre att, om Riksdagen gör denna framställning, Kongl. Maj:t skall till danska regeringen ingå med begäran om dessa handlingars utlemnande och att danska regeringen icke skall motsätta sig detta utlemnande. På dessa skäl får jag yrka afslag å Utskottets hemställan och bifall till min i motionen gjorda framställning.

Herr Adlersparre: Utskottet har i sitt betänkande enligt min åsigt tydligt och klart framlagt goda skäl, hvarföre Utskottet

*Om utfående
från Danmark
af åtskilliga
offentliga
handlingar.
(Forts.)*

*Om utfående
från Danmark
af åtskilliga
offentliga
handlingar.
(Forts.)*

icke kunnat tillstyrka att Riksdagen måtte bifalla den af motionären gjorda framställningen. Bland annat har Utskottet anfört, hurusom Herr Utrikes-statsministern under diskussionen i frågan inom Första Kammaren vid en föregående riksdag förklarar, att det icke är brukligt eller lämpligt, hvad motionären synes fordra, att med åberopande af tvåhundraåriga traktater affordra danska regeringen handlingar af ifrågavarande beskaffenhet. Frågan ställer sig sålunda för mig helt enkelt så: har Utrikesministern rätt i sin mening, eller dessa två Herrar, som anse det vara billigt och rättsenligt att Sverige framställer sådana anspråk? Den frågan öfverlemnar jag till Kammaren att besvara; för min del får jag säga, att jag i en fråga af sådan beskaffenhet som denna rättar mig mera efter Herr Utrikes-statsministerns omdöme än efter någon enskild ledamots.

Jag vill medgifva, att det kan synas såsom en inkonsequens af Kammaren att, sedan Kammaren två gånger utan diskussion bifallit motionärens förslag, nu afslå detsamma. Men jag ber att få fästa Kammarens uppmärksamhet på, att motionären icke anfört det ringaste och icke ens rört sitt lillfinger för att vederlägga de goda och många skäl, som anfördes i Första Kammaren förra gången, då motionen der var under behandling. Vid sådant förhållande vill jag tillkännagifva, att jag anser det för en större förödmjukelse för Kammaren om den nu skulle komma för tredje gången med ett förslag, som i Första Kammaren likasom de förra två gångerna blefve afslaget. En sådan förödmjukelse vill jag icke Kammaren skall utsätta sig för, men den skulle helt säkert inträffa, om Kammaren nu bifaller motionärens förslag, åtminstone så länge det har den form, som det nu har.

Jag anhåller vördsamt hos Herr Talmannen om proposition å bifall till Utskottets framställning i nu förevarande betänkande.

Herr Sven Nilsson i Österslöf: Ja, med de goda skäl, som anfördes i Första Kammaren emot min motion förhåller det sig så, att första gången frågan förevar i nämnda Kammare, så anfördes inga skäl, hvarken dåliga eller goda; och den andra gången då frågan förekom i Första Kammaren, anfördes ganska kläna skäl. Det var nästan endast Utrikesministern, som yttrade sig, och det är hans ord, som Utskottet anfört såsom skäl för sitt beslut. Utrikesministern skall hafva sagt, att det icke vore brukligt eller lämpligt att åberopa 200 år gamla traktater. Detta har jag icke föreslagit, utan jag har begärt att Riksdagen skulle ingå till Kongl. Maj:t med anhållan att Kongl. Maj:t ville hos danska regeringen göra framställning om dessa handlingars utbekommande.

I afseende på bruket mellan stater i detta afseende vill jag erinra om huruledes svenska staten efter Finlands afträdande till ryska regeringen utlemnade ej mindre än 3,830 kartor och handlingar, som afsågo Estland och Liffland; äfvensom att Bayerns konung från sitt lands arkiv öfverlemnade till svenska regeringen en stor mängd handlingar rörande de nordiska länderna, för att
på

på dessa lands arkiv fördelas. Detta torde väl ådagalägga att ett sådant utlemnande tillhör det diplomatiska bruket staterna emellan; trots de uppgifter Herr Utrikesministern lemnat, tror jag att det hör till vanlig höflighet makterna emellan att den ena utlemnar till den andra de handlingar, hvaraf han kan vara i besittning utan att kunna af dem göra något bruk.

*Om utfående
från Danmark:
af åtskilliga
offentliga
handlingar.
(Forts.)*

Hvad angår mitt lillfinger gent emot Första Kammaren, så anser jag åtminstone icke mitt lillfinger såsom ett vapen, hvilket kan vändas emot Första Kammaren.

Det skulle emellertid förundra mig mycket om Andra Kammaren, sedan den två gånger bifallit min motion och sålunda uttalat sin öfvertygelse om att motionen är värd uppmärksamhet, skulle nu fatta ett beslut i motsatt riktning, derföre att Första Kammaren två gånger afslagit motionen. Första Kammaren visar icke alltid så stor konsekvens; den likasom Andra Kammaren kan ofta vid den ena riksdagen bifalla hvad den vid andra riksdagar afslagit. Det kan således vid denna riksdag ganska väl hända, att den bifaller hvad den vid 1870 års riksdag senast afslagit, och då det derföre kan hända, hvad jag ock har anledning vänta, att Första Kammaren kan komma att förena sig med denna Kammar i händelse densamma bifaller min motion, så får jag vidhålla mitt förra yrkande om afslag å Utskottets hemställan och bifall till min motion.

Herr P. Nilsson i Espö: Herr Talman! Äfven jag kommer att yrka på bifall till Herr Sven Nilssons motion och afslag på Utskottets hemställan. Jag kan alls icke se något förnärmande för Andra Kammaren deri att denna motion ännu en gång skulle blifva af Första Kammaren afstyrkt, utan jag tycker det skulle vara mera förnärmande för Kammaren, att nu bifalla Utskottets förslag, emedan den derigenom skulle göra ett tyst medgifvande att den tvänne gånger förut handlat orätt. Herr Sven Nilssons motion afser ju för öfrigt icke något annat än att Riksdagen i underdånig skrifvelse skulle anhålla att Kongl. Maj:t i all vänlighet skulle förfråga sig hos danska regeringen om den vore villig att utlemna de handlingar motionen afser. Jag kan icke heller inse att kostnaderna härför skola behöfva blifva så stora, åtminstone ej till den grad att man på förhand besluter sig för afslag, innan man vet beloppet.

Jag yrkar afslag å Utskottets förslag och bifall till motionen.

Häruti förenade sig Herr Åke Andersson.

Herr Adlersparre: Jag ber om ursäkt för att jag i en så obetydlig fråga nu åter tager Kammarens tid i anspråk. Den ärade motionären anförde visserligen ett ganska beqvämt argument då han sade, att då frågan första gången handlades i Första Kammaren inga skäl blifvit anförda för afslag. Mig synes deremot att ganska goda sådana blifvit anföna. Der yttrades att förteck-

Andra Kammarens Prot. 1875. N:o 46.

Om utfående
från Danmark
af åtskilliga
offentliga
handlingar.
(Forts.)

ning redan finnes i vårt land på de i Köpenhamn befintliga 7,545 handlingar rörande handels- och jordbruksförhållanden inom Skåne, Halland och Blekinge, eller de s. k. eröfrade provinserna, att de finnas på 3 olika ställen, nemligen Malmö landskontor, Lunds universitetsbibliotek och på Riksarkivet, samt att det för öfrigt kan för ringa kostnad i Köpenhamns arkiv erhållas fullständiga afskrifter af dem, som om vi hade dessa handlingar förvarade hos oss. Jag kan icke annat än anse att detta är argument, och dertill ganska goda argument. Men om dessa argument anförts första eller andra gången frågan förelåg till behandling, det tyckes vara af föga eller ingen vigt. Hvad den diplomatiska takten angår, tror jag att ord blifvit uttalade, som Kammaren icke bör lemna utan afseende, då de yttrats af Chefen för Utrikes-departementet. Jag vidhåller mitt föregående yrkande.

Herr Ola Andersson i Nordanå: Männe icke *det* kan vara förödmjukande för oss att behöfva gå till våra grannländer för att be om upplysningar om förhållanden, som angå vårt eget land, hvarje gång då en enskild person behöfver en sådan. Jag tycker för min del att det borde ligga en Utrikesminister likaväl som hela svenska folket om hjertat att eftersinna, huruvida detta icke är lika sårande för oss, som att eftertänka huruvida det skulle vara det för Danmarks regering. Jag kan icke inse att det i en sådan begäran ligger något sårande för det ena eller andra riket uti att utfordra dessa handlingar, utan anser att deri blott ligger en vänlig erinran till Danmark att det underlätit att uppfylla sin pligt, då det icke sjelfmant aflemnat dessa handlingar. Detta ämne och de skäl som anföras äro för mig en smärtsam erinran om tvänne andra helt nyligen timade fall, hvari vi varit efter min mening mer än tillbörligt undfallande. Jag tror mig känna att i de s. k. eröfrade provinserna, åtminstone i den provins jag tillhör, råder en lika varm känsla af kärlek till fosterjorden och modren Svea, som kanske i någon annan ort af Sverige, och jag hoppas att våra rättvisa och billiga anspråk på vår gemensamma moder icke skola missaktas af våra äldre syskon. Det är, tycker jag, ej för mycket begärdt, att få de handlingar, hvilkas utlemnande till oss vi ega rätt att fordra. Det har beklagligen varit åtskilliga rättegångar och egotvister i dessa provinser, och jag tror att orsaken dertill ofta legat deruti, att många blifvit vilseledda *just emedan de saknat dessa källor*, om hvilkas utbekommande nu är frågan. Jag tror icke att staten eger rätt att vara döf för dessa önsknningar och längre undanhålla dessa källor; saken får så lätt utseende af att vara sjuk, och just sådant ger ofta näring åt äfven oberättigade anspråk. Låtom oss därför söka att få hvad som hör oss till, det är rent spel.

På de af mig nu anförda skäl, anhåller jag om bifall till motionärens förslag.

Herrar P. Nilsson i Kulhult, Ivar Månsson och Olof Andersson i Lyckorna instämde i detta anförande.

Herr Johannes Larsson i Blekan: Såsom ledamot af det Kammarens Tillfälliga Utskott, som handlagt detta nu föreliggande betänkande, vill jag endast tillkännagifva att jag för min del anser att de skäl, Utskottet andragit för sin hemställan om afslag å motionen, äro fullt tillfredsställande, åtminstone i den form den nu blifvit framlagd. Jag kan försäkra att Utskottet gjort allt sitt till för att gå motionären till mötes, men att Utskottet för närvarande ansett alltför svåra hinder ligga i vägen. Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Om utfående från Danmark af åtskilliga offentliga handlingar. (Forts.)

Härmed var öfverläggningen slutad. Efter upptagande af de meningar som förekommit, gaf Herr Talmannen, enligt dem, propositioner såväl på bifall till Utskottets hemställan som ock på yrkandet att, med afslag å berörda hemställan, motionärens förslag måtte varda antaget; och förklarade Herr Talmannen sig hafva uppfattat de afgifna svaren såsom innehållande öfvervägande ja för den senare meningen. Votering begärdes, och blef alltså, med upptagande af bifall till Utskottets förslag såsom ja-proposition, nu uppsatt, godkänd och anslagen en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som bifaller hvad Andra Kammarens Tredje Tillfälliga Utskott hemställt i utlåtandet N:o 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, har Kammarerna, med afslag å Utskottets hemställan, bifallit det af Herr Sven Nilsson i Österslöf i motion N:o 174 framställda förslag.

Omröstningen företogs och visade 89 ja mot 62 nej; i följd hvaraf Utskottets hemställan bifallits.

§ 9.

Föredrogs Andra Kammarens Första Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 9 (i samlingen N:o 24) med anledning af Herr C. E. Hjelm's motion om underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t angående beredande af undervisning åt döfstumma.

Ang. beredande af undervisning åt döfstumma.

Det i berörda motion framställda förslag åsyftade, att Riksdagen måtte i underdånig skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t ville dels låta utreda huru de döfstummas antal inom läroåren i riket förhölle sig till befintliga platser vid skolorna för de stumma, och dels, derest vid nämnda skolor utrymme saknades, vidtagna erforderliga åtgärder för att alla döfstumma barn i landet måtte kunna vid dem få lära sig läsa och skriva m. m.

Ang. beredande af undervisning åt döfstumma.
(Forts.)

Och hade Utskottet hemställt, att Riksdagen vid ifrågavarande motion måtte fästa det afseende, att Riksdagen beslöte aflåtandet af en underdånig skrifvelse med anhållan, att Kongl. Maj:t ville låta utreda, huruvida de öfverårige elevernas afgang från döfstummanstalterna lämpligen skulle kunna påskyndas, så att derigenom tillfälle bereddtes för alla inom läroåren varande döfstumma barn att komma i åtnjutande af undervisning, samt i motsatt fall för Riksdagen föreslå de åtgärder, som kunde leda till nämnda måls vinnande.

Mot detta förslag voro inom Utskottet reservationer afgifna dels af Herr *E. von Schoultz*, som ansett den af Utskottet föreslagna åtgärden icke vara tillfyllestgörande för vinnande af det åsyftade ändamålet, samt Herr *J. Asklöf*, hvilken uttryckt den åsigt, att Utskottet ej "egt grundadt skäl för att tillstyrka Kammaren besvara Kongl. Maj:t med skrifvelse i detta ämne".

Efter det att Utskottets hemställan blifvit uppläst, lemnades, på begäran, ordet åt:

Herr Hjelm: Då Utskottet benäget tillstyrkt, på sätt och vis, hvad jag i min motion framställt och påyrkat, kan det tyckas ganska obehöfligt, att jag nu besvarar Kammaren med något yttrande. Jag vill emellertid be att få med några ord göra några erinringar. Utskottet, till hvars i ämnet gjorda hemställan jag för min del kommer att yrka bifall, har uti motiveringen antagit och kommit till det resultat, att ungefär *alla* i landet befintliga döfstumma barn inom läroåren skulle hafva tillfälle att vid de för sådana barn inrättade läroverk, som nu finnas, erhålla undervisning, åtminstone om de öfverårige elevernas afgang från anstalterna kunde på något sätt påskyndas. Jag tror likväl, att, äfven om de öfveråriges afgang kunde påskyndas, icke med det nuvarande antalet skolor det önskade målet, nemligen *allmän* undervisning för de döfstumma barnen, skall kunna vinnas. Dels är nemligen från många orter afståndet till dessa skolor ofantligt stort, dels tillhör en stor del af barnen den mera fattiga befolkningen, som är undangömd i skogsbygden och aflägsna orter, der olyckligtvis döfstumma barn talrikt förekomma; och icke ega dessa resurser att kunna betala för sig vid de nu befintliga läroverken och icke heller kunna de erhålla någon hjälp att komma till Manilla eller något annat ställe. Sålunda finnes verkligen icke skäl antaga att, äfven om de öfverårige kunde från läroverken skiljas, undervisning då skulle kunna beredas *alla* barn inom läroåren.

Utskottet upplyser å sidan 3, att enligt af Utskottet anförd auktoritet böra eleverna vid antagandet vara 10 till 15 år; och vidare på samma sida, att fullständig lärokurs räcker omkring sex år. Utskottet kommer med ledning af statistikens uppgifter om befolkningsförhållandena i landet till det resultat, att det är, om jag minnes rätt, 550 döfstumma barn, som befinna sig i läroåren. Jag har genom samma källa, statistiken, kommit till ett

helt annat resultat, nemligen 1870 års befolkningsstatistik. Der ser man att, om vi antaga lärotiden infalla emellan 10 och 21 år, eller, för att begagna statistikens uppställning, emellan 10 och 20 år, så fans under nämnda år, 1870, 1,234 döfstumma barn i landet. Tager man medeltalet deraf, som man ju måste göra, blir det 617. När nu läroåren, enligt Utskottets uppställning, uppgå till elevens 21:sta år, innan han avslutar kursen, så får man höja siffran något. Deraf synes, att vid de nu befintliga skolorna för närvarande icke finnes plats för alla döfstumma barn.

Dessutom finnas, på sätt samma Utskott upplyser, icke mindre än fyra stift, deri ännu icke är någon döfstummeskola. Hvad öfra Sverige vidkommer, så har det ganska vidsträckta och omfattande Hernösands stift med fyra landshöfdingedömen en enda sådan läroanstalt, som här är i fråga, nemligen i staden Hernösand. Denna anstalt är egentligen afsedd för Vesternorrlands och, jag tror, Jemtlands län, och den har endast utrymme för 20 lärjungar.

Af detta framgår nu tydligt och klart, att de olyckliga döfstumma i vårt land, hvilka befinna sig i läroåldern, icke kunna, i det tillstånd läroanstalterna för närvarande äro, få den nödiga undervisningen, allrahelst den rådande bristen på lärare i denna väg gör all privat sådan omöjlig. Åtskilligt annat vore att tillägga rörande detta ömmande förhållande, men jag vill icke längre uppehålla Kammarens tid, utan inskränker mig att yrka bifall till Utskottets förslag, ehuru jag finner det mindre ändamålsenligt för sjelfva saken.

Herr P. Nilsson i Espö: Herr Talman! Med anledning af den siste talarens yttrande, ber jag att få säga några ord. Han beklagade att Hernösands stift, som omfattar 4 län, icke har mera än en skola för sådana olyckliga varelser, om hvilka nu är fråga. Jag ber emellertid att få fästa den värde talarens uppmärksamhet derpå, att i Malmöhus och Christianstads län ej heller finnes mera än en läroanstalt för döfstumma, hvilken är beräknad för dylika vanlottade barn inom båda länen; och om man i Norrland ville för ändamålet göra detsamma som i sydliga delen af riket blifvit åtgjort, skulle troligen tillfälle kunna beredas äfven alla döfstumma i Norrland att inhemta behöfliga kunskaper. Det vore ej svårt att åstadkomma, om blott norrländingarne, i likhet med oss, dertill ansloge erforderliga medel. Sant är visserligen, att vi af statsmedel erhållit understöd för ändamålet, men sådant skulle säkerligen icke heller norrländingarne komma att sakna.

Herr Aug. Pettersson i Hasselstad: Det är ovedersägligt, att en vacker tanke föranledt motionären att väcka ifrågavarande förslag till förmån för dessa vanlottade barn, hvilka för närvarande sakna tillfälle till skolgång, men jag hemställer ändock, huruvida det påpekade behovet står så för dörren, att Riksdagen har skäl att till Kongl. Maj:t aflåta en sådan skrifvelse som Utskottet föreslagit.

Ang. beredande af undervisning åt döfstumma.
(Forts.)

Ang. beredande af undervisning åt döfstumma.
(Forts.)

Inom Blekinge län, nämligen i Karlskrona, finnes för döfstummes undervisning en inrättning, till hvilken vederbörande landsting anslagit ganska stora belopp. I början af denna inrättnings tillvaro voro alla platserna upptagna, men efter några år minskades elevernas antal betydligt, och landstinget hemställde då till landstingen i angränsande orter, Kalmar och Kronobergs län, om ej dessa ville förena sig och deltaga i underhållskostnaden för skolan; men dessa vägrade det, emedan de hade tillfälle att sända sina döfstumma antingen till Hjorthed eller till en annan dylik anstalt i Kronobergs län. Också finnes i läroanstalten i Karlskrona elever från Kalmar län, liksom från Ronneby tre döfstumma fått inträde i skolan vid Hjorthed.

Underhållskostnaden är, såsom af Utskottets utlåtande synes, ganska billig, och då staten årligen bidrager med ej mindre än 100 kronor för hvarje medellös elev, synes mig det påpekade behofvet vara något så när tillgodosedt. Tretton dylika läroanstalter för hela riket, eller ungefär en för hvartannat län torde vara tillräckligt, helst döfstumme lemnas tillträde till hvilken som helst af dessa skolor. För öfrigt torde hvarje landsting i riket vara så människovänligt, att det gör hvad det kan för dessa olycklige och, om läroanstalt inom länet icke finnes, bereder dem tillfälle att besöka sådan anstalt inom något annat län.

Jag får för min del yrka afslag på Utskottets hemställan.

Herr A. Rundbäck: Då denna fråga nu en gång blifvit föremål för Riksdagens behandling, tror jag skäl icke vara att afslå Utskottets ifrågavarande hemställan, utan anser, att Riksdagen bör aflåta en skrifvelse till Kongl. Maj:t för att erhålla utredning i ämnet, ej blott i det hänseende, som Utskottet afsett, utan jemväl i andra. Vi hafva ännu ej gjort hvad som behöfves med afseende å de döfstummes undervisning. Väl finnas, såsom den siste talaren påpekade, flera institut för döfstummes undervisning, men han tycktes ej veta, under hvilka ogynsamma förhållanden dessa institut verka, och huru svårt det är att för dem erhålla skickliga lärare. Att sådana äro att tillgå i tillräcklig mängd är emellertid det viktigaste vilkoret för åsyftade ändamålets vinnande; för närvarande få ej en tredjedel af de döfstumma undervisning af brist på lärarekrafter för ändamålet, och om instituten utvidgas så, att de svara mot behofvet, skall nuvarande lärareantalet ej fylla femtedelen af det blifvande behofvet. Inom Kronobergs län finnes en dylik läroanstalt under min inspektion, vid hvilken föreståndaren visserligen genomgått institutet på Manilla, men för öfrigt har det varit nästan omöjligt att erhålla någon fullt lämplig lärare; på alla andra håll visar sig äfven brist på sådana, hvarföre det synes nödvändigt att bevilja ett statsanslag för utbildande af erforderligt antal lärare.

En annan sak af vikt i denna fråga är, att staten borde utse sakkunnige personer för att öfvervaka skolorna och undervisningen vid dem. För närvarande är detta öfverlemnadt åt folkskoleinspektörerne, men jag kan af egen erfarenhet — ty, såsom jag

sagt, jag är sjelf inspektor öfver en läroanstalt för döfsumma — försäkra, att folkskoleinspektörerne ej äro passande eller dugliga härtill. Då de icke varit i tillfälle att egna några studier åt detta speciela håll, måste deras inspektion inskränka sig till ytan och blott obetydligt vidröra de förhållanden, som stå i samband med undervisningen. Ej heller med afseende på undervisningsmaterielen vid dylika anstalter står det i folkskoleinspektörens makt att lemna behöfliga anvisningar och råd, hvilket deremot en sakkunnig person lätt kan göra.

Ang. beredande af undervisning åt döfstumma.
(Forts.)

Äfven om vi icke nu förmå vidtaga sådana åtgärder, att *alla* döfstumma komma i tillfälle att erhålla undervisning, böra vi dock göra för dem hvad vi kunna; och om frågan nu, såsom föreslaget är, hänskjutes till Regeringen, hoppas jag, att Regeringen låter utreda den i hela dess omfattning. Af intresse för dessa olycklige likar, om hvilka nu är fråga, yrkar jag derföre bifall till Utskottets föreliggande hemställan.

I detta anförande förenade sig Herrar *Granlund* och *Englander*.

Herr von Schoultz: Det är visserligen sant, såsom en föregående talare antydde, att under senare tider en sträfvan i betydlig mån utvecklat sig att söka förbättra dessa, man må med skäl kalla dem samhällets olycksbarns belägenhet. Likasom den siste talaren, har äfven Utskottet fått sig upplysningar i ämnet meddelade af vederbörande myndigheter, hvilka åtminstone för mig ådagalägga den obestriddiga nödvändigheten, att huru mycket man än må erkänna vara utträttadt i den rätta riktningen, i sanning ännu mycket återstår i denna väg att göra.

En talare har yttrat den förmodan att de nuvarande läroanstalterna för döfstumma skulle vara tillräckliga för att kunna upptaga alla de döfstumma, som befinna sig i läroåren. Enligt min åsigt är detta långt ifrån att vara förhållandet; och denna min åsigt grundar jag på en utaf en fackman uppgjord och i en officiell berättelse i ämnet intagen beräkning, som ger vid handen att det sannolikt är icke mindre än 3 å 400 inom läroåren befintliga döfstumma barn, som icke kunna upptagas i läroanstalterna.

Till detta beklagliga förhållande äro åtskilliga omständigheter samverkande. Utskottet har omnämnt de mest inflytande och deribland framhållit den mängd elever, som äro öfveråriga; och har Utskottet jemväl ansett Kongl. Maj:ts uppmärksamhet böra fästas på vigten af att afgången från läroanstalterna utaf dessa öfveråriga elever må kunna påskyndas. Detta är enligt min mening fullkomligt riktigt, men man måste gå ytterst försigtigt tillväga dervid.

Utaf de många viktiga omständigheter, som förekomma i en här till Kammarens ompröfning föreliggande utredning i ämnet, har Utskottet omnämnt ett flertal, men dock icke alla, som jag anser behjertansvärda. Deribland må jag nämna den skrifvelse, som direktionen för Skånes läroanstalt för döfstumma aflåtit till Kongl. Maj:t, hvori direktionen förmåler sig på anförda skäl nöd-

Ang. beredande af undervisning åt döfstumma.
(Forts.)

sakad besluta upptagandet i läroanstalten, förutom det ordinarie elevantalet, 32 extra elever, af hvilka de flesta öfveråriga och i saknad af så mycken skolkunskap som kunde bereda dem tillträde till Herrans Nattvard. På samma sätt är det med döfstummeskolan i Falun. Den har sett sig af påverkande omständigheter, af rena barmhertighetsskäl, tvungen att organisera en särskild klass för öfveråriga elever. Med ett ord, ställningen är sådan, att efter all beräkning det icke är mindre än 3 å 400 inom läroåren befintliga döfstumma barn, som ej kunna upptagas i läroanstalterna.

Dessutom äro, på sätt föregående talaren anmärkt, dessa läroanstalter under närvarande förhållanden snart sagdt urståndsatta att upptaga flera elever i brist på tillräckliga lärarekrafter. Således nödvändiggöres ur denna synpunkt behovet af ett ordentligt seminarium för bildandet utaf lärare af denna klass, och man har häri ett ytterligare skäl att göra döfstummeundervisningen till föremål för en noggrann undersökning.

Man kan för öfrigt framdraga en mängd missförhållanden i detta afseende. Så finnes det t. ex. åtskilliga döfstummeanstalter, som med sin verksamhet anknutit uppfostrandet äfven af blinda och idioter. Att sådant skall på ett skadligt sätt hindra dessa anstalter i deras egentliga verksamhet, döfstummeundervisningen, inses lätt. Dessutom är att märka, att eleverne vid döfstummeanstalterna äro upptagna der såsom helpensionärer, det vill säga, de icke endast åtnjuta undervisning der, utan de födas och klädas äfven. Denna omständighet har af fackmän blifvit särskildt uppmärksammas, och de af Kammararens ledamöter, som följt med de utförliga redogörelser i ämnet, som under senare tider förekommit i pressen, hafva nogsam funnit, hvilka sakrika skäl blifvit anförda mot en dylik anordning, äfvensom att densamma vid läroanstalterna i Tyskland i allmänhet blifvit öfvergifven. På detta sätt förete sig många omständigheter, som det är af högsta nödvändighet att noggrant undersöka.

Man har hört anmärkas, att kommunerna, landstingen o. s. v. borde företrädesvis hafva denna angelägenhet om händer; men jag frågar, huruvida det kan vara rättvist att, under det man erkänner statens åliggande att lemna bildning åt dess medlemmar i allmänhet och folkskolans uppgift att meddela undervisning åt hvarje fullsinnadt barn, som deraf är uti behof, att, under det man erkänner dessa förhållanden, vilja på dessa olycksbarn, som saknade fullsinnade barnens fördelar, lägga ytterligare en börda, genom att försvåra möjligheten för dem att erhålla bildning? Hvad skall resultatet blifva för dessa olycklige? För ett fullsinnadt barn, äfven om det icke kan draga någon synnerlig fördel af undervisningen i folkskolan, finnes ändå en möjlighet att i föräldrahemmet, genom samtal med andra, inhemta det, som man anser nödigt, för att sjelfmedvetandet skall kunna blifva af denna högre art, som är personlighetens förnämsta och heligaste bestämning. Men hur skall det arma barnet, som ej eger förmåga att draga fördel af dessa samtal, detta umgänge med andra, kunna,

så att säga, vakna till detta själfmedvetande, om det icke erhåller nödig undervisning?

I Danmark stadgades redan 1817 genom en Kongl. kansli-skrifvelse, att *alla* döfstamma barn skulle åtnjuta undervisning i döfstummeanstalterna i Köpenhamn och i Kiel. Äfven i Sachsen och andra länder, der ej, såsom i de katolska länderna, barmhertighetsinrättningarne tagit denna fråga under sitt skydd, erkännes statens skyldighet att noggrant se till detta förhållande.

Jag vill icke upptaga tiden med att fästa uppmärksamheten på alla fakta, som förelegat i Utskottet, utan jag inskränker mig till att yrka bifall å Utskottets förslag i den inskränkta form, det nu eger, ehuru jag, såsom jag i min reservation antydt, skulle önskat att steget tagits längre ut. Om denna Utskottets hemställda bifalles, är det påtagligt, att Regeringen söker gifva saken en mera omfattande utredning, än som nu förefinnes, hvarföre jag anser mig för närvarande lugnt kunna yrka bifall till Utskottets förslag.

Grefve De la Gardie: Såsom synes af de vid betänkandet fogade tvänne reservationerna har Utskottet stått, så att säga, mellan två eldar, ty då den ene reservanten ansett "att Utskottet ej egt grundadt skäl att tillstyrka Kammaren besvära Kongl. Maj:t med skrifvelse i detta ämne", så har den andre deremot funnit "den af Utskottet föreslagna åtgärden icke vara tillfyllestgörande." Denna ställning kan visserligen synas obehaglig, men Utskottet tröstade sig dock med den tanken att det gamla ord-språket: "in medio consistit virtus" möjligen här kan vinna tilllämpning.

Jag medger gerna att Utskottet hade till sitt förfogande rikhaltiga materialier för frågans utredning uti de från vederbörande embetsmyndigheter erhållna meddelanden och uppgifter, hvaruti föreslogs, bland annat, åtskilliga förenklingar och förbättringar i lärometoderna, men Utskottet ansåg sig likväl ej böra gå längre än det nu gjort, emedan det ej ville sätta sig till domare i saker, hvaröfver dess ledamöter, såsom icke varande fackmän, ej kunde yttra sig; och hvad särskildt beträffar antagandet af lärometoder får jag meddela den upplysning, att ingen af ledamöterna egde förmåga att bedöma den större eller mindre tjenligheten af den ena eller andra metoden, hvarföre det föreföll Utskottet lämpligast att Kongl. Maj:t efter att hafva inhemtat upplysningar af män af facket, ordnade detta på sätt honom lämpligast syntes.

Hvad härefter vidkommer bristen på lärare, hvilken äfven omnämndes uti ofvanberörda meddelanden och uppgifter, så och emedan Utskottet hade sig bekant att år 1873 vid Manilla inrättades ett seminarium för bildande af lärare för ifrågavarande anstalter, samt härtill kom den omständigheten att dessa, 13 till antalet, med tillsammans 550 elever, äro i full verksamhet, ansåg Utskottet, att det vore förmätet om det framhölle den satsen att bristen på lärare vore så stor att något för densammas afhjel-

Ang. beredande af undervisning åt döfstamma.
(Forts.)

Ang. beredande af undervisning åt döfstumma.
(Forts.)

pande *nödvändigt* måste göras, hvarföre det ej heller gjorde någon sådan framställning.

Icke heller ansåg Utskottet skäl vara att helt och hållet afslå motionen, då en utredning, huruvida de öfverårige elevernas afgång från döfstummeanstalterna lämpligen skulle kunna påskyndas, utan svårighet bör genom Kongl. Maj:ts försorg kunna erhållas; och en sådan utredning ansåg Utskottet vara af vigt, emedan genom de öfveråriges qvadröjande ett motsvarande antal unga hindras att komma in. Utskottet trodde derföre att en inskränkning i den tid, under hvilken äldre barn finge i läroanstalterna qvarblifva, borde ske, men ansåg sig likväl icke, såsom stående utom facket, böra göra några framställningar i detta afseende. Det torde dock icke vara alldeles omöjligt att bestämma en viss tidpunkt i detta afseende. Sedan en döfstum person en viss tid vistats inom en läroanstalt, torde det icke vara svårt att säga huruvida han är mottaglig för vidare undervisning eller ej.

Upplysningsvis vill jag meddela att alla vid Manilla varande öfverårige elever återfinnas inom den afdelning, som benämnes "teckenlinien", d. v. s. att de ej äro särdeles långt komne.

Jag har ansett mig böra lemna dessa upplysningar och har nu ej annat att tillägga, än att jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Herr Toll instämde med Grefve De la Gardie.

Herr Hjelm: Den ifrågavarande motionen har ej framkommit med hänsyn till de norrländska förhållandena, enär, såsom jag redan framhållit, det för två af de norrländska länen finnes en anstalt för döfstumma och att i de öfriga norrländska länen landstingen betala ganska vackra summor för att vid Manilla underhålla döfstumma. Såsom Herrarne kunna se af betänkandet, är förhållandet helt annorlunda med Skara, Kalmar, Wisby och Strengnäs stift, hvilka omfatta stora områden af landet med stor befolkning och der många döfstumma barn finnas. Motionen afser sålunda Sverige och icke Norrland.

Med anledning af en talares på blekingebänken yttrande, att de stift, som icke hade någon döfstummeanstalt inom sitt område, ju hade tillfälle att sända sina döfstumma till en sådan anstalt inom något annat stift eller län, får jag erinra, att detta kostar mycket penningar och således blir så godt som omöjligt att åstadkomma för en familjefader med små tillgångar.

För öfrigt anser jag denna fråga vara af en för landet så både vigtig och ömmande beskaffenhet, att den bör lösas *så* att *alla inom läroåren varande döfstumma barn komma i åtnjutande af nödig undervisning*. Detta har varit mitt syfte med motionen, detta är öfverensstämmande med landets intresse och dess pligt emot de döfstumma barnen och deras olyckliga, ofta fattiga föräldrar.

Herr Alb. Staaff: Då jag är medlem af direktionen öfver institutet vid Manilla, har jag ansett det vara min pligt att yttra

några ord i föreliggande fråga, ehuru jag till största delen är förekommen af Herr A. Rundbäck. Jag kommer att tillstyrka bifall till den skrifvelse, som Utskottet föreslagit, med afseende derå, att Utskottet i sista delen af sin s. k. kläm lemnar Kongl. Maj:t öppet, att till beredande af större tillfälle för döfstumma barn till undervisning och en bättre undervisning föreslå den utväg, som han finner för ändamålet mest tjenlig.

Ang. beredande af undervisning åt döfstumma.
(Forts.)

Hvad beträffar första afdelningen af Utskottets kläm, nemligen om påskyndande af de öfveråriga elevernas afgang från döfstummeanstalterna, huser jag ringa hopp, att detta skall verka något till vinnande af det åsyftade målet. Det är nemligen ganska svårt att i allmänhet säga, om elevernas undervisning kan gå för sig på så eller så lång tid; detta kan bero på hvarjehanda omständigheter. Ju äldre eleven är vid sitt inträde i institutet, desto svårare måste det vara att i hast bibringa honom det nödvändiga.

För befordrande af tillfälle till undervisning och en bättre undervisning, är det nödvändigt, att några åtgärder vidtagas, och då nu Utskottets kläm är så formulerad att, om ett stadgande om de öfveråriga elevernas tidigare afgang från döfstummeanstalterna ej finnes leda till målet, Riksdagen anhåller att Kongl. Maj:t täcktes föreslå andra åtgärder, som kunna leda till nämnda måls vinnande, kan Kongl. Maj:t således fästa nödigt afseende bland annat å en bättre lärarebildning, såsom ett vilkor för dessa instituts framgångsrika verksamhet. Det är sant, att för närvarande stor brist råder, jag vill icke säga på lärare, men på skickliga sådana, och det är naturligt, att, då en mängd små institut i hast uppstått, hvilka måste hafva lärare, och institutet vid Manilla nödgas för deras behof afstå en del lärare utan att hinna uppfostra tillräckligt antal nya, det icke kan stå så till i detta afseende, som det borde. Herr Abr. Rundbäck och efter honom Herr von Schoultz hafva ganska riktigt anmärkt, att det är nödvändigt, att en ändamålsenlig anstalt för döfstummelärares bildande inrättas; en dylik anstalt behöfver alldeles icke blifva dyrbar, utan jag föreställer mig, att den bör kunna åvägbringas för ganska medelmåttiga kostnader. För närvarande hafva vi, såsom en talare på skånebänken anmärkte, visserligen en sådan anstalt, nemligen vid Manilla; men denna är för liten, kan mottaga för få elever, har för små resurser; och utom det att bristen på lärare i och för sig är stor, blir den desto större derigenom, att bäst en elev håller på att undervisas vid Manilla, måste han tagas derifrån, för att såsom vikarierande lärare biträda der eller vid någon af de öfriga döfstummeskolorna.

Kongl. Maj:t kan äfven på grund af den här ifrågasatta skrifvelsen fästa uppmärksamhet vid en annan omständighet, som här förtjenar att beaktas, nemligen öfverinspektionen för dessa läroverk. Det synes nemligen nödvändigt att ega erforderlig tillsyn öfver att undervisningen öfverallt må bedrivas på tjenligaste sätt.

Vidare torde böra aktgifvas, huruvida det icke är nödvändigt att inrätta två slags institut för döfstumma, hvarigenom man erhöle ett för s. k. "tallinien" och ett för "teckenlinien". Det är säker-

Ang. beredande af undervisning åt döfstumma.
(Forts.)

ligen Kammaren bekant, att både i Sverige och utlandet allmänna åsigten bland fackmän i undervisningen för döfstumma är den, att eleverne icke böra lära sig teckna, utan tala. Det låter besynnerligt, men det är i sanning märkvärdigt att se, att det går, ehuru deras ljudspråk naturligtvis är helt olika vårt. Men det finnes äfven de som hafva sådana naturfel, att de icke kunna lära sig tala och för dem står teckenvägen öppen, likasom för dem, hvilka hunnit en framskriden ålder, då de antages till elever, och derigenom svårligen kunna lära sig tala. Om nu teckenlinien och tallinien få vara tillsammans, så skadar den ena undervisningen den andra; ty för att talundervisningen skall kunna gå, få icke eleverna blifva vana vid att teckna. Det är enligt mitt förmenande nödvändigt att något härutinnan åtgöres, och jag hoppas, att, om skrivelse från Riksdagen afgår och vinner afseende hos Kongl. Maj:t, äfven denna fråga tages i öfvervägande.

Hvad nu beträffar frågan, om kommunen eller staten bör taga hela undervisningen om hand, vågar jag framkasta den tanken, att jag anser lyckligast, om båda fortfarande hjälpas åt, och om detta barmhertighetsverk fortfar att med kärlek af båda omhuldas. Det är väl behöfligt, att flera anstalter för döfstumma inrättas, och jag tror mig veta, att i denna stund två nya äro under bildande. Det vore derföre illa att sätta sig emot kommunernas intresse för saken, men detta bör å andra sidan icke hindra staten att bidraga till det goda ändamålet.

Utur dessa synpunkter — jag vågar icke längre upptaga Kammarens tid, ehuru jag i ämnet skulle kunna hafva mycket mer att säga — anhåller jag att få, med särskildt afseende derpå att genom "klämman" uti det föreliggande betänkandet Kongl. Maj:t lemnas tillfälle att föreslå ganska genomgripande förändringar, vördsamt hemställa om bifall till Utskottets förslag.

Häruti instämde Herr *Nyblæus*.

Herr Biesert: För den, som besökt Manilla och erfarit till hvilka synnerligen lyckliga resultat man der hunnit och jemför dessa elever med sådana döfstumma, som icke erhållit någon undervisning, kan det icke vara annat än i hög grad önskligt, att staten gör allt för dessa olycklige.

Jag får derföre på det varmaste förorda bifall till Utskottets föreliggande förslag och i öfrigt instämma uti den förre ärade talarens anförande.

Herr Clairfelt: Då jag är ledamot af styrelsen för Skånes anstalt för döfstumma, anhåller jag att få i frågan yttra några ord. Denna anstalt har ansett sig skyldig emottaga öfveråriga för att söka bereda dem till deras första nattvardsgång, men inskränkt kursen för dessa till 2 år, då den deremot för öfriga elever utgör 6 år. Anstalten har emellertid under den korta tid, som den varit i verksamhet, hunnit derhän, att då den kurs för öfveråriga, som började förra året, nästa år går till ända, så finnas

icke längre några öfverårige från provinsen att vid institutet intaga, och anstalten kan då ostördt få verka i den riktning, som dermed varit afsedd.

Enligt utskottsbetänkandets föreliggande tabell finnas icke flere än 82 elever uti Skånes anstalt för närvarande intagne, men der är plats för 100, och orsaken hvarföre icke flere elever än 82 äro intagne, är bristen på lärare. Om nu genom den ifrågasatta skrifvelsen till Kongl. Maj:t skulle kunna vinnas att ett seminarium för döfstummelärare komme till stånd utan alltför stora uppoffringar å statens sida, så vore i sanning ett sådant resultat önskvärdt och välsignelsebringande för de särskilda anstalterna. För att uppnå detta mål och då jag tror det vara af synnerlig vikt, att undervisningstiden vid öfriga döfstummeinstitutet göres lika kort som vid anstalten i Skåne för öfverårige, som icke kunna lära sig tala, utan måste undervisas endast på teckenlinien, så hemställer jag vördsamt om bifall till Utskottets föreliggande förslag.

Ang. beredande af undervisning åt döfstumma.
(Forts.)

Herr Törnfeldt: Hvar och en, som fått ett hörande öra och en talande tunga, bör i sanning visa sig tacksam mot Den, som skänkt honom dessa förmåner, och på samma gång verka till någon fromma för dem, som i detta afseende blifvit vanlottade.

Jag hemställer derföre vördsamt om bifall till Utskottets föreliggande betänkande.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad och propositioner, i enlighet med de gjorda yrkandena, blifvit framställda dels på bifall och dels på afslag, biföll Kammaran Utskottets hemställan; och skulle, jemlikt 63 § 3 mom. Riksdagsordningen, detta beslut, genom utdrag af protokollet, Medkammaren delgifvas.

§ 10.

Företogs till afgörande Andra Kammarans Enskilda Utskotts utlåtande (i samlingen N:o 25) i anledning af väckt motion om ändringar i Andra Kammarans arbetsordning.

Ang. ifrågasatta ändringar i Kammarans arbetsordning.

Uti ifrågavarande af Herr A. Gumælius afgifna motion (N:o 167) var föreslaget:

dels att här nedan antydda ändringar i Kammarans arbetsordning måtte beslutas, nemligen:

i § 15, mom. 2: att protokolls uppläsande i Kammaran måtte försiggå vid det sammanträde, som inträffade näst efter den i samma paragrafs mom. 4 omförmälda granskningstidens utgång;

i samma § mom. 4 första tredjedelen: att, då Kammaran hölle blott ett sammanträde på dagen, yttrandena skulle i Kammarans kansli finnas för genomläsning och rättelse tillgängliga senast dagen derefter kl. 10 f. m. och *der förblifva* under nästföljande 24 timmar. Hölles på en dag både för- och eftermiddagssamman-

Ang. ifrågasatta ändringar i Kammarens arbetsordning.
(Forts.)

träden, torde den nuvarande uppsättningstiden böra bibehållas, men i sådant fall granskningstiden af 24 timmar räknas från kl. 10 f. m. andra dagen efter sammanträdesdagen;

i § 26 mom. 1 eller på annan lämplig plats skulle ett tillägg göras af innehåll, att ledamot, som åtnjutit ledighet, borde vara pliktig att till Kammarens protokoll anmäla tiden för sin återkomst till riksdagen;

och dels att det Utskott, som finge uppdrag handlägga dessa ändringsförslag, måtte taga i öfvervägande, huruvida jemväl andra ändringar i arbetsordningen kunde vara ändamålsenliga, och i sådan händelse till dylika ändringar uppgöra förslag.

Utskottet, som på anförda skäl ansett sig icke kunna tillstyrka de af motionären ifrågasatta ändringar, hade i enlighet med dessa hemställt, att de i motionen framställda förslag till ändring uti § 15 mom. 2 och 4, samt om tillägg till § 26 mom. 1 uti Kammarens nu gällande arbetsordning icke måtte af Kammaren bifallas, hvarjemte Utskottet, hvad särskildt anginge motionärens ifrågasättande af ändringar i arbetsordningen utöfver de här ofvan angifna, förklarar sig icke hafva funnit nuvarande förhållanden påkalla något förslag från Utskottets sida.

I egenskap af ledamot inom det enskilda Utskottet, hade motionären afgifvit en vid utlåtandet fogad reservation, deruti han, jemte angifvande af de skäl, dem han ansett att Utskottet företrädesvis bort åberopa, då Utskottet, såsom nu skett, funnit sig böra afstyrka motionen, för Utskottets slutliga hemställan föreslagit den lydelsen: att Kammaren icke för närvarande måtte besluta några ändringar i sin arbetsordning.

Rörande detta ärende anfördes nu af

Herr Gumælius: Jag hoppas att, då vi nu befinna oss vid sista raden på föredragningslistan, Kammaren icke skall illa upptaga att jag håller liktal öfver min motion. Jag fullgör likväl icke denna akt på samma sätt som de, hvilka sörja och intet hopp hafva, utan under det vissa hopp, att motionen skall komma igen och komma till sin rätt.

Utskottet har, såsom Herrarne behagade finna, legat ihjel min motion, om jag får begagna ett sådant uttryck. Det är snart tre månader sedan jag framlade motionen. Utskottet, som haft detta enda ärende att handlägga, har på den tiden utredt mitt förslag och nu afstyrkt detsamma. Härvid får jag tillägga, att jag sjelf inom Utskottet måst yrka afslag å min motion, då jag icke kunde få ett beslut deröfver tidigare än den 29 April. Jag ansåg nemligen tiden så långt framskriden, att ett bifall till min motion icke kunde leda till någon påföljd vid innevarande riksdag, och att besluta ändringar i Kammarens arbetsordning, som

icke skulle komma att tillämpas förrän vid nästa riksdag, dertill ansåg jag icke det enskilda Utskottet vara lämpligt.

Vore jag protektionist, skulle jag för min del, såsom tidningsutgifvare, önska, att Kammarens protokoll utsändes så sent som möjligt, på det att tidningspressen finge ensam förse allmänheten med nyheter från riksdagsförhandlingarne. De små misstag, tidningsreferenterna stundom göra, komme äfven derigenom att så sent vinna rättelse genom det officiella riksdagstrycket, att ingen tidningsläsare gerna kunde finna anledning forska derefter. Men nu är jag icke protektionist och kan därför icke instämma i Utskottets förklaring, att sådana anordningar, jag föreslagit, böra undvikas.

Utskottet har legat ihjel min motion — jag vågar påstå det — ty den hade verkligen lif och andades medelst båda lungorna, hvilket tydligen utvisas af obduktionsprotokollet. Utskottet erkänner nemligen med afseende å den skyndsammare uppsättning, jag begärt, att sådant kan åvägbringas, derest icke mer än ett plenum hålles om dagen. Detta var ett önskningsmål, som mycket framhölls under öfverläggningarne, ehuru det icke i betänkandet blifvit synnerligen betonadt. Vidare har Utskottet förklarat, att de fyra dagar, som nu äro anslagna till justeringstid, enligt Utskottets uppfattning är en väl rymlig tid för det ändamålet. Utskottet har således i åtminstone två afseenden, och de hufvudsakliga, gifvit mig delvis rätt, men har ändå icke velat i någon mån tillstyrka förslaget, icke ens affatta sin hemställan i den formen, att motionen icke "för närvarande" må af Kammaren bifallas. Efter de uttalanden Utskottet haft i motiveringen, borde Utskottet likväl hafva kommit till ett annat resultat.

Jag tager nu åter till hjälp den lilla bok, jag förut i dag åberopat. I Riksdagsordningens sista paragraf — man gömmer det bästa till sist — står att "de i Kamrarne förda protokoll och öfrige riksdagshandlingar skola på statens bekostnad, så tidigt ske kan, af trycket utgifvas, de sednare fullständigt och protokollen i den mån Kamrarne hvar för sig förordna". Utskottet har erkänt, att utgifvandet kan ske tidigare, men har grundlagsstridigt föreslagit, att det icke skall ske så tidigt, det kunde.

Jag har många gånger besvärat Kammaren i denna och likartade frågor. Det har skett därför, att jag lifligt önskar, att riksdagsprotokollen så snabbt och riktigt som möjligt måtte offentliggöras. Men för detta måls vinnande är nödvändigt, att på alla håll, der hinder därför i nu gällande bestämmelser förefinnas, dessa, så vidt möjligt är, undanrödjas. Derför fordras först och främst eu tillräckligt stor kanslipersonal. Den förstärkning i notariernas antal, som vid denna riksdag föranstaltats, har haft till följd en snabbare och trognare uppsättning, och hvad justeringsrätten beträffar, borde den aldrig finnas till, då Kammaren nu har kontrollerande notarier, hvilka genomgå allt hvad de tecknande notarierna uppsatt. Det vore under sådana omständigheter önskligt, om ett till protokollet taget anförande finge utan ändring, vare sig till bättring eller sämring, utlemnas i allmänhetens hän-

Ang. ifrågasatta ändringar i Kammarens arbetsordning.
(Forts.)

Ang. ifrågasatta ändringar i Kammarens arbetsordning.
(Forts.)

der sådant det uppfattats af stenograferna och rättats af kontrollnotarierna. Skall emellertid justeringsrätten stå kvar, bör dock tiden för dess begagnande åtminstone göras så kort som möjligt. Hvad tryckningen angår, har en väsentlig ändring till ett bättre egt rum under denna riksdag. Nyss utdelades det tryckta diskussionsprotokollet för den 21 April — således inom tvänne veckor — och Första Kammarens diskussionsprotokoll för den 12 April — således inom trenne veckor från sammanträdesdagarna.

Till heder för vårt kansli har således denna Kammarens protokoll i fullfärdigt skick utlemnats en vecka före den första Kammararens, men det har ändock åtgått 14 dagar, hvilken tid jag anser icke vara erforderlig för publicerandet af Riksdagens förhandlingar. Då i våra grannländer derfor åtgår endast 2, 3, 4 till 6 dagar, så är det — då vi t. ex. i detta ögonblick lofva bortåt 14 dagar gamla protokoll, som ännu ej utdelats från trycket — en skam för oss att behöfva så lång tid.

På grund häraf anhåller jag om bifall till min vid Utskottets utlåtande fogade reservation eller att Kammararen icke för närvarande må besluta några ändringar i sin arbetsordning. Ty om Kammararen skulle med ens afslå min motion, så beröfvades derigenom efterkommande förslagsställare det moraliska stöd, de skulle få, om min i reservationen gjorda hemställan bifölles.

Då det måhända är den sista riksdag jag bevisar och således torde vara sista gången jag i riksdagen framställer något förslag angående ett skyndsammare offentliggörande af Kammararens protokoll, så är det af desto större vikt för mig att söka få en ändring i den saken, att det måtte varda mig och jemväl andra landsortsbor möjligt att få del af dessa förhandlingar i någorlunda god tid och ordning. Mistycken således icke, mine Herrar, om jag nu håller på den skilnad, som förefinnes mellan att icke för närvarande bifalla och det att med ens afslå min motion.

Herr Hæggström instämde med Herr Gumælius.

Herr Ehrenborg: Efter det föredöme, som min ärade vän motionären i går, vid behandlingen af betänkandet angående Tullbevillningen gaf mig, då han begärde ordet endast för att utan föregående motivering framställa yrkande på proposition, så har jag nu begärt ordet, icke i någon afsigt i att sak yttra ett enda ord, utan endast emedan jag anser att i Kammararens protokoll icke bör saknas ett erkännande af den ovanliga och utomordentliga sjelfpuffring, motionären ådagalagt, då han inom det Enskilda Utskottet icke blott biträdt sina kamrater i att afstyrka sitt eget förslag, utan äfven i sin reservation och nu här i Kammararen lemnat ytterligare skäl för att afslå detsamma. Jag har velat uttrycka min beundran för denna hans verkligen rörande offervillighet och på samma gång beklaga, att det icke finnes någon form för ett beslut, hvarigenom Kammararen skulle kunna bifalla såväl Utskottets hemställan, som motionärens mot densamma afgifna, men icke deremot i nämnvärd mån stridande reservation.

Herr

Herr Philipsson: Jag skulle visserligen icke ansett behöfligt att yttra mig i denna fråga; men då jag har äran vara ledamot af det Enskilda Utskottet och såsom sådan bidragit till det resultat, hvartill Utskottet i föreliggande utlåtandes kläm kommit, så har jag, i synnerhet då Utskottets ordförande nu icke är tillstädes, ansett mig ega anledning att med några ord bemöta Herr Gumælii påståenden.

Först och främst protesterade jag mot Herr Gumælii yttrande att Utskottet med afsigt legat ihjel hans motion. Jag tager icke åt mig den beskyllningen, ty jag har icke, i likhet med motionären, varit Utskottets vice ordförande. Anledningen till dröjsmålet med utlåtandets afgifvande torde nemligen vara att söka deri, att vice ordföranden icke, under det Utskottets ordinarie ordförande, som bekant, af sjukdom varit förhindrad, sammankallat Utskottets ledamöter till dessa täta sammanträden, som han ansett erforderliga för frågans behöriga utredning och påskynande, och han får således i den delen skylla sig sjelf.

Angående sjelfva saken, så, ehuru jag medgifver det önskvärda uti att protokollen blifva färdiga så skyndsamt som möjligt, anser jag mig dock, utan att för min del vilja beklaga mig, böra lemna några uppgifter, som kunna visa, hvarest närmaste orsaken till den ännu förhandenvarande långsamheten är att söka. Jag håller nemligen i min hand Första Kammarrens *i dag* utdelade protokoll N:o 26 för den 14 och 16 April, hvilket alltså ej blifvit tryckt förr än 11 å 12 dagar efter justeringen deraf; N:is 27 och 28 hafva deremot förut blifvit utdelade. Outdelade äro ännu Andra Kammarrens protokoll för lördagen den 17 April, e. m., justerad den 24 i samma månad, samt N:o 37 för måndagen den 19, e. m., justerad den 28, under det att i dag, den 5 Maj, utdelades samma Kammarrens protokoll N:o 38 för onsdagen den 21 April, f. m., justerad den 28 i samma månad.

Dessa förhållanden bevisa ju, att långsamheten vid expedierandet af Kammarrens protokoll, om man vill tala om någon sådan, beror icke på arbetssättet inom Kammarrens kansli, utan på Riksdagens tryckeriafdelning.

Jag hemställer om man skäligen bör för att vinna den ringa tidsbesparingen af två eller tre dagar — i fall ens detta kan åstadkommas — ändra Kammarrens arbetsordning, då det ju i alla händelser blir omöjligt att vinna den skyndsamhet, motionären påyrkar. Väl må man medgifva, att den tid, som Kammarrens ledamöter nu åtnjuta för justering af sina anföranden, kunde något förkortas; men å andra sidan bör man ock tillse, huruvida icke erfarenheten gifvit vid handen att den tid, som för uppsättningen är bestämd, af notarierne öfverskridits, hvarföre desse understundom kunna vara i behof af den respittid, som genom justeringsrätten möjliggöres.

Hvad beträffar motionärens yrkande, att Kammarren måtte bifalla hans reservation, så borde jag ej motsätta mig hans önskan, helst en stor tillfredsställelse derigenom synes kunna honom

Ang. ifrågasatta ändringar i Kammararens arbetsordning.
(Forts.)

beredas. Jag måste dock anmärka, att en sådan formulering af ett beslut, som han i reservationen föreslagit, icke är bruklig, liksom jag anser det öfverflödigt att närmare inlåta mig på någon vederläggning af den utaf motionären förfäktade satsen om skilnaden mellan orden "*icke bifalla*" och "*icke för närvarande bifalla*", ty ett beslut kan ju endast afse det tidsmoment, då det fattas, och att formulera beslutet så att det skulle blifva i någon mån bindande för en kommande Riksdag, det kan jag för min del ej gilla. Af rent formela skäl kan jag således ej biträda reservationen.

Slutligen kan jag icke instämma i motionärens tolkning af 82 § Riksdagsordningen. Lika villig, som jag är att erkänna, att han förut i dag var lycklig i sin uppfattning af några andra grundlagsparagrafers tillämpning på den fråga, som då var före, och lika uppriktigt, som jag, i händelse jag *då* yttrat mig, skulle hafva förklarat, att jag ansåg denna uppfattning fullt riktig, lika mycket måste jag *nu* bestrida riktigheten af motionärens påstående, att Utskottet förfarit grundlagsvidrigt. Riksdagsordningens 82 § säger nemligen endast, att de i Kammarne förda protokoll skola *så tidigt ske kan* af trycket utgifvas. Nu hafva Utskottets ledamöter ansett, att utgifvandet under nu varande förhållanden icke kan ske tidigare, och kunna således icke förevisas att hafva handlat grundlagsvidrigt.

På de skäl, jag sålunda haft äran anföra, och då Kammararens ledamöter vid genomläsningen af Utskottets betänkande torde hafva funnit, att Utskottet behandlat denna fråga lika allvarligt, som motionärens reservation är affattad i en med hans åskådningssätt skämtsamt ton, så hoppas jag att Kammararen bifaller Utskottets hemställan, hvarå jag anhåller om proposition.

Herr Gumælius: Jag vill endast meddela en faktisk upplysning, som jag erhöll just i det samma jag nyss slutade mitt tal. I fjor den 5 Maj var endast en del af protokollet för den 26 Mars utlemnadt, och vi hafva således *nu* vunnit den erfarenheten, att vi erhållit en månads försteg mot i fjor, hvilket ju är rätt vackert, men ännu långt ifrån nog. Det bör sporra till fortsatta bemödanden om skyndsammare utgifvande af protokollet, hvilka väl omsider skola krönas med än bättre resultat.

Att den ärade talaren på nerikesbanken med sitt ljusa förstånd ej kunde fatta skilnaden mellan ett rent afslag å min motion och ett afslag affattadt i ordalag, som angåfve att motionen icke under nuvarande tidsförhållanden (*icke för närvarande*) kunde *bifallas*, förvånar mig, likasom ock hans påstående, att han icke tillföre hört Kammararen fatta något så beskaffadt beslut; för min del har jag dock under min korta riksdagsmannatid vunnit någon erfarenhet om att det åtskilliga gånger gått så till.

Den senaste ärade talaren protesterade vidare mot min beskyllning, det Utskottet skulle *med afsigt* legat ihjel motionen i fråga. Jag vill deremot förklara, att jag icke begagnade ordet "*med afsigt*", utan endast sade "legat ihjel motionen". Om af-

sigten har jag icke tillåtit mig något uttalande; hans ursäkt för Utskottet drabbar alltså icke mig.

Angående samme talares påstående, att jag bort, men underlåtit sammankalla det Enskilda Utskottet medan ordföranden var sjuk, så kunde denna min skyldighet icke ifrågakomma, utan att Herr Ordföranden anmält sig vara af sjukdom hindrad att sammanträda med utskottsledamöterna; men detta gjorde icke ordföranden. Tvärtom utsatte han sjelf det sammanträde, vid hvilket beslutet skulle fattas, ehuru han beklagligen sjuknade strax före sammanträdet. Felet är således icke mitt, om jag än vid detta ledsamma tillfälle nödgades tjenstgöra såsom ordförande.

Slutligen ansåg talaren, att felet till att Kammarens protokoll icke blir tillgängligt förr än 14 dagar efter diskussionen i Kammaren låge icke hos kansliet, utan hos tryckeriafdelningen. Men om protokollet behöfver 7 dagar i kansliet för uppsättning och granskning samt jemnt lika många dagar i tryckeriet, så lärer väl skulden icke böra drabba tryckeriafdelningen ensamt, hvarföre jag anser att en jemkning i tiden å ömse sidor kan försiggå och särskildt — hvilket ock Utskottet erkänt — i afseende å den tid, Kammarens ledamöter åtnjuta för justering af sina anföranden.

Dessa invändningar har jag ansett mig böra göra, men vill för öfrigt ej längre upptaga Kammarens tid.

Herr Törnebladh: Jag skall icke länge upptaga Kammarens tid, ehuru jag tror att ärendet väl tålt vid en något närmare utredning än den som kommit detsamma till del så väl i Utskottet som här i Kammaren.

Jag skall icke klandra, endast beklaga, att Utskottet så sent inkommit med sitt betänkande till Kammaren; men vid granskningen af detta utlåtande förefaller det mig dock, såsom om Utskottet vid lösandet af den uppgift som förelegat just icke skulle hafva ansett det vara synnerligen önskvärdt att motionärens förslag i någon mån måtte befrämjas. Måhända är dock detta en missuppfattning å min sida. Men om man genomläser detta betänkande, synes mig, såsom sagdt, deraf framgå, att Utskottet icke varit synnerligen angeläget att komma till något egentligt resultat i frågan.

Vidkommande motionärens yttrande, att någon justering af anföranden till protokollet egentligen icke bör förekomma, måste jag motsätta mig detta; ty jag tror icke — jag måste öppet uttala det — att krafterna, hvad protokollsföringen beträffar, äro sådana, att Riksdagens ledamöter kunna undvara denna justeringsrätt, ehuru jag medgifver, att densamma möjligen ibland begagnas mer än skäligt är.

Hvad Utskottet har medgifvit är, att justeringstiden är för rymligt tilltagen. Äfven jag tror, att fyra dagars justeringstid är mer än tillräcklig, ehuru jag får säga, att jag vet exempel på, att yttranden icke inkommit till Kammarens kansli ens till den dag, då protokollet blifvit offentligen inför Kammaren uppläst. Oaktadt justeringstiden ingalunda är för kort, finner man att detta

Ang. ifrågasatta ändringar i Kammarens arbetsordning.
(Forts.)

Ang. ifrågasätta ändringar i Kammarens arbetsordning.
(Forts.)

icke hindrar, att protokollen stundom komma väl sent in till kansliet, hvilket missförhållande sålunda torde få skrivas icke på en för knappt tilltagen justeringstid, utan på de outredda naturkrafternas konto. Jag tror sålunda, att någon nedsättning i justeringstiden utan fara kan vidtagas, om än icke i så stor utsträckning som motionären föreslagit.

På samma gång jag får uttala det önskvärda uti att främdeles några åtgärder måtte vidtagas för åstadkommande af större skyndsamhet och snabbhet vid protokollens offentliggörande, vill jag, då Utskottet i sin kläm synes hafva uttalat ett bleklagdt nej mot hvarje önskan i detta hänseende, men motionären deremot begagnat en mildare form för sitt afstyrkande af motionen, utan att instämma i hans motiv, förorda det slut, hvartill han i sin reservation kommit.

Herr Gjerling: Då jag varit ledamot af det Utskott, som behandlat föreliggande fråga, och då vice ordföranden i samma Utskott i dag ganska strängt uppträdt mot det utlåtande, Utskottet afgifvit, tvekar jag icke att för Kammarern tillkännagifva mig såsom en bland dem, hvilka hafva deltagit i Utskottets beslut. Jag gör detta för att gent öfver de öfriga ledamöterna af Utskottet, icke undandraga mig att öfvertaga ansvaret af det klander, som af den ärade talaren, på samma gång sjelf motionär i frågan, mot Utskottet riktats, och hans sätt att här vid lag uppträda anser jag vara ett anfall, ingalunda befogadt.

Den ärade talaren har, i dagens yttranden, till en början sagt, att Utskottet för länge dröjt med afgörandet af den ifrågavarande motionen. Äfven jag anser, att det varit önskvärdt om betänkandet något tidigare inkommit, ehuru vinsten deraf torde blifvit ringa eller ingen. Men det tillkommer icke mig att förklara anledningen, hvarföre så ej skett, och en utskottsledamot, Herr Philipsson, har redan antydt de tillfälliga förhållanden, hvilka vållat dröjsmål, samt äfven huruledes, genom Utskottets vice ordförande, det samma kunnat, i viss mån, förekommas. Särskilda och för öfrigt fullt giltiga skäl torde derjemte utan tvifvel af den det vederbör kunna afgifvas.

Motionären har mot betänkandet anført en reservation, till hvilken han nu yrkat bifall. Hvad han dervid egentligen vänt sig emot är, icke afslag å motionen, men väl Utskottets motivering, hvilken han ansett bort hafva fått den lydelse, som i reservationen innehålles. I den senare upptagna motiv, hvilka torde få anses såsom ett uttryck uteslutande af motionärens personliga uppfattning och åskådningssätt, hafva af mig lika litet som af Utskottets öfrige ledamöter kunnat gillas. Deremot anser jag mig kunna helt och hållet instämma i den åsigt, som af den andre talaren i ordningen blifvit uttalad angående beskaffenheten af motionären-reservantens motivering, nemligen att den är, i mot skäl mot reservanten sjelf, mycket mer omfattande än Utskottets och således på samma gång ännu mer talande mot bifall till motionärens förslag än den motivering, Utskottet anført.

Med afseende vidare å innehållet af Utskottets utlåtande har motionären förmenat, att Utskottet handlat särdeles inkonsequent, då det, på samma gång det förklarar sig anse att justeringstiden är väl rymligt tilltagen, dock icke föreslår någon nedsättning af densamma. Men han har förgätit eller, rättare sagdt, uraktlåtit att anföra Utskottets skäl i detta hänseende, nemligen att Första Kammaren under denna riksdag redan förut har afslagit en motion i enahanda syfte, och att således vinsten för Riksdagen i dess helhet blefve ganska ringa eller ingen, för den händelse Andra Kammaren genom justeringstidens förkortning skulle blifva i tillfälle att utlemna sina protokoll något — högst ett par dagar — tidigare än nu sker, på samma gång Första Kammaren bibehölle samma justeringstid som hittills.

Reservanten har vidare särskildt betonat den stora skilnad, som enligt hans förmenande skulle förefinnas mellan slutyrkandet i hans reservation och i Utskottets utlåtande. För att kunna komma till den slutsats, med hvilken motionären-reservanten afslutat sin reservation förutsattes det väl, att man skulle dela hans uppfattning, att man skulle gilla de motiv, han i sin reservation anfört. Då så ej varit händelsen, är det naturligt, att Utskottet, som betraktat detta ärende från en annan synpunkt än motionären, icke gerna kunnat komma till samma resultat som han.

Jag tror emellertid icke att skilnaden är stor, och allra minst tror jag, att man har grundad anledning att antaga, såsom motionären gjort, det ett bifall till Utskottets förslag skulle afklippa möjligheten att förnya motion om förändring i nu gällande arbetsordning, eller att framdeles, om förhållandena då sådant medgifva, besluta andra åtgärder för ytterligare påskyndande af protokollens utgifvande än de, som nu redan äro vidtagna i sådan riktning.

Jag kan icke tro det, så mycket mindre, som i motionärens slutrefräng i reservationen föreslås, att Kammaren icke för närvarande må besluta några ändringar i nu gällande arbetsordning i sin helhet, hvaremot Utskottet inskränkt sig till att helt enkelt yttra sig om *de* paragrafer och moment i samma arbetsordning, i hvilka motionären ifrågasatt förändring; och det är företrädesvis mot det sätt, hvarpå motionären föreslagit *dessa* förändringar, som Utskottet ansett sig böra uttala sig, då Utskottet afstyrkt bifall till desamma.

Kammaren känner, utan att jag nu behöfver genomgå dem, hvad *dessa* paragrafer och moment innehålla, och att de i dem föreslagna förändringarne afse, i *första* delen, att påskynda framläggandet af Kammarens protokoll i kansliet för att kunna af ledamöterna genomses och justeras.

Med afseende särskildt på detta förslag, har man på grund af de omständigheter, hvilka nu förefinnas, sökt bedöma, huru lång tid, som för notarierna behöfves för uppsättande af protokollen, och det är först efter noggranna beräkningar, grundade på en redan vunnen praktisk erfarenhet, som angifvandet af de tider för protokollens aflemnande är gjordt, hvilka Utskottet i sitt utlåtande anfört, men hvilka dock, på sätt Utskottet äfven antydt, icke kunna

Ang. ifrågasatta ändringar i Kammarens arbetsordning.
(Forts.)

Ang. ifrågasatta ändringar i Kammararens arbetsordning.
(Forts.)

angifva ovillkorliga förhållandet, enär hos de protokollsförande arbetskrafterna icke kunna antagas vara lika, utan deremot för den ene längre tid för uppsättningen kan erfordras än för den andre. Man har, med ledning af denna erfarenhet, icke ansett sig böra inskränka tiden, såsom motionären föreslagit, så mycket mindre som han, såsom det vill synas, i sin motion fäst sig uteslutande vid sådana tillfällen, då endast ett förmiddagsplenium hvarje dag hölls; och Utskottet har visat, att, om Kammararens sammanträden icke, som önskligt vore, inskränkas dertill, utan utsträckas till ett förmiddags- och ett eftermiddags-sammanträde på samma dag, hvad för närvarande oftast är händelsen, och ännu mera om flera plenidagar inträffa efter hvarandra, så kunde motionärens förslag med nuvarande arbetskrafter icke utföras. Att än större arbetskrafter anskaffas än nu finnas, har Utskottet icke ansett sig böra för närvarande förorda, och skälen därför äro i utlåtandet angifna. Utskottet har således samvetsgrant och icke ofullständigt, såsom i dag från något håll blifvit antydt, pröfvat saken och försökt att, om möjligt, gå motionärens önskningsar i detta afseende till mötes, utan att dock lyckas deri; och då Utskottet deri icke lyckats, har det varit dess ovillkorliga skyldighet att afstyrka denna del af motionen.

I andra delen af motionen är föreslagen inskränkning af den tid, inom hvilken yttrandena böra af ledamöterna justeras. Motionären har, såsom redan förut blifvit nämnt, klandrat Utskottet, derföre att Utskottet förklarar, det den nu bestämda gransknings-tiden vore väl rymlig, men det oaktadt icke föreslagit inskränkning deri; men han har, hvad äfven redan blifvit påpekadt, dervid förbisett, att Första Kammararen redan för sin del beslutit bibehålla den justeringstid, som, enligt dess arbetsordning, för närvarande är dess ledamöter anslagen.

Vidare har, med afseende på de förhållanden, som röra påskyndandet med utgifningen af Kammararens protokoll, af Utskottet angifvits, att tryckningstiden torde kunna ytterligare något förkortas, och att derigenom någon tid skulle kunna vinnas, äfvensom att, genom de anordningar, hvilka vid denna riksdag redan vidtagits, såsom vida hastigare tryckning mot förr, ökandet af arbetskrafterna i kansliet m. m., redan ganska mycket blifvit gjordt för att påskynda protokollens utgifvande. Föregående motioner och yttranden, som i denna Kammarare afgifvits, angående skyndsammare utgifvande af dess förhandlingar, hafva således icke varit förgäfvne, utan de hafva redan i ganska betydlig mån bidragit till påskyndandet med protokollens utgifvande.

Motionären för sin del har slutligen föreslagit ändring i en paragraf af Kammararens arbetsordning — jag håller mig nemligen uteslutande till de paragrafer och moment, i hvilka motionären föreslagit ändring — eller att de Kammararens ledamöter, hvilka åtnjutit permission, skulle vara skyldige att till Kammararens protokoll anmäla tiden för sin återkomst till Riksdagen.

Ur föregående diskussionen angående ledighet från riksdags-göromålen har det syntts Utskottet framgå, att det icke skulle

vara lämpligt att förorda en sådan föreskrift, som af motionären blifvit föreslagen, och hvilken påtagligen skulle på samma gång antyda ett misstroende mot Kammarens ledamöter och medföra en olikställighet emellan af motionären omförmälda fall, då sådan föreskrift borde tillämpas, och andra, de förra till sin beskaffenhet temligen närliknande, men vid hvilka motionären ej fäst afseende. Också har derföre ej heller *detta* förslag af Utskottet kunnat understödjas.

*Ang. ifrågasatta ändringar i Kammarens arbetsordning.
(Forts.)*

Jag hoppas, att, då jag nu haft äran redogöra för de punkter, hvori ändringar blifvit af motionären föreslagna och hvilka förslag hufvudsakligen borde utgöra och äfven utgjort föremålet för Utskottets behandling, Kammaren skall finna, att denna behandling icke varit i någon mån i den riktning, att man skulle hafva, på sätt under diskussionen antydts, sökt på förhand gå emot motionären, utan tvärtom sökt att gå honom till mötes så långt som möjligt, men också icke längre. Och med anledning häraf har Utskottet afstyrkt de i motionen framställda förslagen, på samma gång dock utan att dervid söka lägga hinder i vägen för framtida, på *då* varande förhållanden beroende ändringar i nu gällande arbetsordning.

För min del anhåller jag om bifall till Utskottets betänkande.

Herr Gumælius: Om jag hade anat, att denna öfverläggning skulle taga de omfång och erhålla den grundliga behandling, som här skett, så skulle jag icke gifvit upphof till densamma, och jag skall med anledning af den senaste ärade talarens långa anförande endast tillåta mig säga, att, då jag icke ingår i besvarende af dess många punkter, det icke får tagas såsom ett erkännande från min sida, att jag godkänner hvarje hans uppgift eller faller undan i sjelfva saken.

Öfverläggningen var slutad. Propositioner gäfvos så väl på bifall till Utskottets hemställan, som ock på bifall till det af reservanten framställda förslag; och enär den förra af dessa propositioner besvarades med öfvervägande ja, hade alltså Utskottets hemställan bifallits.

§ 11.

Herr Talmannen tillkännagaf, att Friherre *Lagerfelt* låtit anmäla, det han af sjukdom varit förhindrad att denna dag deltaga i Kammarens förhandlingar.

§ 12.

Till bordläggning anmäldes Konstitutions-Utskottets utlåtande N:o 13, i anledning af väckt motion om ändring af 2 § 4 mom. Tryckfrihetsförordningen.

§ 13.

Justerades protokollsutdrag rörande Kammarens under §§ 4 och 6 här ofvan antecknade beslut.

Kammarens ledamöter åtskildes kl. $\frac{1}{4}$ 3 e. m.

In fidem
H. Husberg.
